

ΑΝΔΡΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ, ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ
ΔΕΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣ

Εἰς μνήμην ΛΟΥΚΑ ΕΜΜ. ΠΕΤΡΑΚΗ

Ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης εἰς τοὺς παρὰ τὴν ἔδραν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του ἐπὶ Δεκίου μαρτυρήσαντας Ἀγίους Δέκα ἦτο γνωστὴ πρὸ πολλοῦ εἰς τὸν Fabricius¹, εἰς Migne² καὶ εἰς Krumbacher³. Τὸ κείμενον ὁμοῦ παρέμεινε μέχρι τοῦδε ἀνέκδοτον, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ εἰς λαμπρὰν μονογραφίαν του μελετήσαντος τὰ κατὰ τοὺς Ἀγίους Δέκα μάρτυρας Pio Franchi de' Cavalieri ἐνδιαφερόμεντος διὰ τὴν ἔκδοσίν του⁴.

Ὁ Fabricius, τοῦ ὁποίου τὰς πληροφορίας ἐπαναλαμβάνουν οἱ ἄλλοι, ἐγνώριζε μόνον τὸν κώδικα ὑπ' ἀριθμὸν 80 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Τουρίνου, γραφέντα κατὰ τὸν 9. πρὸς τὸν 10. αἰῶνα⁵. Πράγματι ὁμοῦ τὸ κείμενον τοῦ Ἀνδρέου διεσώθη καὶ διὰ τοῦ κώδικος ὑπ' ἀριθμὸν 88 τῆς βιβλιοθήκης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, γραφέντος ἐπίσης κατὰ τὸν 9. πρὸς τὸν 10. αἰῶνα⁶. Οὐσιαστικῶς μάλιστα ὁ κώδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 88 τῆς Χάλκης εἶναι ὁ μόνος διασώζων σήμερον ἀκέραιον τὸ κείμενον τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης, διότι ὁ κώδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 80 τοῦ Τουρίνου, ὑποστὰς ἰσχυρὰν φθορὰν κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τοῦ 1904, δὲν διασώζει πλέον

¹) Fabricius-Harles, Bibliotheca Graeca XI, 1808, 74 καὶ 75.

²) Migne, Patrologia Graeca, 97, 801.

³) Krumbacher, Geschichte der byzantinischen Litteratur³, 1897, 165.

⁴) Pio Franchi de' Cavalieri, I dieci martiri di Creta. «Studi e testi» 125, 1946, 1-34 (σελίδωσις ἀνατυπώσεως). Ὁ μελετητὴς δὲν ἀναφέρει ὅτι ὑπάρχει σχετικὸν κείμενον τοῦ Ἀνδρέου.

⁵) Περιγραφή τοῦ κώδικος: Ehrhard A., Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen Kirche (εἰς τὴν σειράν: Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur) I Teil (Die Überlieferung) I Band, Leipzig 1937, 195.

⁶) Περιγραφή τοῦ κώδικος: Ehrhard A., ἐνθ' ἀν. 509-512. Πρὸς καὶ Delehaye H., Catalogus codicum hagiographicorum graecorum bibliothecae scholae theologiae in Chalke insula, «Analecta Bollandiana» 44, 1926, 17-19 (10).

ολόκληρον τὸ κείμενον, τὸ δὲ διασωζόμενον κατέστη εἰς πολλὰ σημεῖα δυσανάγνωστον, ὥστε ἂν δὲν διεσώζετο ὁ κώδιξ τῆς Χάλκης θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ ἔκδοσις τοῦ κειμένου τοῦ Ἁνδρέου⁷.

Καὶ εἰς τοὺς δύο κώδικας, οἱ ὅποιοι περιέχουν τμήμα τοῦ πρὸ τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφράστου ἰσχύσαντος μηνολογίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἁνδρέου Κρήτης συνοδεύει τὸ πρὸ τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφράστου ἰσχύσαν κείμενον τοῦ μαρτυρίου τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων. Τὸ τελευταῖον ἀντεκατεστάθη κατὰ τὸν 10. αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφράστου, διεσώθη δὲ μέχρις ἡμῶν διὰ πέντε κωδίκων⁸, ἐκ τῶν ὁποίων ἓνα ἐχρησιμοποίησε κατὰ τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ κειμένου ὁ Παπαδόπουλος Κεραμεύς⁹, τρεῖς δὲ κατὰ τὴν ἐπανέκδοσιν ὁ Pio Franchi de' Cavalieri¹⁰.

Ἡ ἐπίταξις τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ἁνδρέου Κρήτης εἰς τὸ πρὸ τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφράστου ἰσχύσαν κείμενον περὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων ἐξηγεῖ καὶ τὸν λόγον τῆς παραδόσεώς του διὰ μικροῦ ἀριθμοῦ χειρογράφων: Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ μαρτυρίου, τὸ ὁποῖον ἐπεξεργάσθη, ὁ Συμεὼν ὁ Μεταφράστης παρέλειψε ἐπὶ πλέον καὶ τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἁνδρέου Κρήτης, ἀντικαταστήσας τοῦτο διὰ τοῦ ἰδικοῦ του ἐγκωμίου πρὸς τοὺς ἰδίους Ἁγίους Δέκα μάρτυρας. Τὸ νέον κείμενον τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφράστου ὑπὸ τὴν διπλὴν του μορφήν, τοῦ ἀφηγήματος καὶ τοῦ ἐγκωμίου, ἔλαβε τὴν θέσιν τῶν δύο παλαιότερων κειμένων, τῆς ἀνωνύμου Ἀφηγήσεως καὶ τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ἁνδρέου Κρήτης. Σημειωτέον ἄλλως ὅτι τὸ κείμενον τοῦ Ἁνδρέου Κρήτης δὲν συνώδεε πάντοτε τὴν ἀνωνύμον Ἀφήγησιν, διότι ἐκ τῶν πέντε κωδίκων οἱ ὅποιοι διέσωσαν μέχρις ἡμῶν τὴν Ἀφήγησιν οἱ δύο μόνον περιέχουν ἐπὶ πλέον τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἁνδρέου¹¹. Νομίζω πάντως ὅτι ὁ Συμεὼν Μεταφράστης εἶχε τὸ κείμενον τοῦ Ἁνδρέου ὑπ' ὄψιν του καὶ τὸ ἐχρησιμοποίησε κατὰ τὴν συγγραφήν τοῦ ἰδικοῦ του κειμένου, παραλλήλως πρὸς τὴν πρὸ αὐτοῦ

⁷) De Sanctis, C. Cipolla, C. Frati, Inventario dei dodici superstiti greci e latini della bibliotheca nazionale di Torino. Torino 1904, 393, 19.

⁸) Τῶν δύο ὡς ἄνω, Taurinensis 80 καὶ Chalciensis 88, ὅπως ἐπίσης καὶ τῶν Hierosolymitanus Sabaiticus 18, Bodleianus Laudensis 69 καὶ Parisinus 1491.

⁹) Παπαδοπούλου - Κεραμεύς Α., Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη 2 (Πετρούπολις 1894), 29 κ.έξ. Τὸν κώδικα τῆς βιβλιοθήκης Ἱεροσολύμων.

¹⁰) Ἐνθ' ἄνωτ. τοὺς κώδικας Ἱεροσολύμων, Ὁξφόρδης καὶ Παρισίων,

¹¹) Οἱ κώδικες Χάλκης καὶ Τουρίνου.

ὑπάρχουσαν Ἀφήγησιν. Τοῦτο ἀποδεικνύεται πρῶτον ἀπὸ τὴν ἀντιστοιχίαν τοῦ ἀκολουθοῦτος χωρίου :

Ἀνδρέου ἐγκώμιον¹²

Οὗτοι μίαν μὲν ἐπὶ γῆς πατριίδα, τὸ Κρητῶν ἔδαφος ἐπεγράφοντο, οὐκ ἐκ μιᾶς ὡς ἄν τις εἴποι περιουκίδος δομώμενοι. Ἄλλην γὰρ ἄλλος ἐπεκέκληντο πόλιν, μίαν δ' οὖν ὁμοῦς ἅπαντες ἀνεγράψαντο πατριίδα, τὴν ἄνω πόλιν.

Συμεῶνος κείμενον¹³

μεθ' ὧν καὶ ὁ ἱερός οὗτος χορός, ἢ τῶν ἀριστέων δεκάς, λογάδες ὡσπερ ἐξειλεγμένοι τῶν ἀρίστον πόλεων, ὧν τοὺς μὲν ἢ μεγίστη πασῶν τῶν ἐκεῖ παρεῖχε πόλις, οἱ δὲ ἄλλος μὲν ἐξ ἄλλης ὄρμητο, κοινῇ δ' ὁμοῦς πάντες πρὸς μίαν, τὴν ἐν οὐρανοῖς πόλιν ἠπείγοντο.

ὅπου καὶ τὰ δύο κείμενα χρησιμοποιοῦντα ἀμφοτέρω τὰς ἰδίας γενικὰς ἐννοίας, διαφωνοῦν πρὸς τὰς ρητὰς διατυπώσεις ὀνομάτων καὶ πόλεων τῆς Ἀφηγήσεως· δεύτερον ἀπὸ τὴν ἀντιστοιχίαν — καὶ τὴν ἀπὸ κοινοῦ διαφωνίαν των πρὸς τὴν Ἀφήγησιν — εἰς τὴν ἀφορμὴν τῆς συλλήψεως τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων : Κατὰ τὴν Ἀφήγησιν, ἢ σύλληψις τῶν Δέκα ἐγένετο κατόπιν ἀρνήσεώς των νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πλατιμαίου διοργανωθεῖσαν τελετὴν ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει ἱεροῦ εἰς τὴν Τύχην : « Πλατίμαιος τοίνυν τοῦνομα λαβὼν τῆς ἀνθυπατιανῆς ἀρχῆς τὴν ἐξουσίαν ἐν τῇ τῶν Κρητῶν νήσῳ καὶ τὸ παράνομον πρόσταγμα, μέλλων ἀφιερεῖν τὸ τῆς Τύχης τέμενος ἐπὶ ἱερέως τῶν εἰδώλων Ἀμφηρίστου, προσεκαλεῖτο ἐγγράφως πάντας τοὺς οἰκοῦντας τὴν χώραν παραγενομένους τὴν εὐωχίαν ἐπιτελέσαι τοῦ δομηθέντος οἴκου¹⁴. Οὔτε εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ἀνδρέου, οὔτε εἰς τὸ κείμενον τοῦ Συμεῶνος γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐορτῆς αὐτῆς. Καὶ εἰς τοὺς δύο ἢ ἀφήγησις γίνεται ὡς εἶν ἐπρόκειτο περὶ γενικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ διατάγματος τοῦ Δεκίου¹⁵. Αἱ ὁμοιότητες αὐταί, εἰς τὴν περίπτωσιν τὴν ὁποίαν παρακολουθοῦμεν ἔδῳ, εἶναι, νομίζω, κάτι περισσότερον ἀπὸ τυπικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ λογοτεχνικοῦ εἴδους ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἀφηγοῦνται καὶ ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ Συμεῶν τὰ κατὰ τοὺς Ἁγίους Δέκα μάρτυρας καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ δεύτερος εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὸν πρῶτον, πρᾶγμα ἄλλως τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ προφανές, διότι θὰ ἦτο παράδοξον νὰ μὴ ἦτο γνωστὸν τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης διὰ τοὺς Ἁγ. Δέκα μάρτυρας εἰς τὸν μὲ τὸ ἴδιον θέμα ἀσχολη-

¹²) Παρῶσα ἔκδοσις § 4, 1.

¹³) Migne, PG., 116, 568.

¹⁴) Ἐκδοσις Pio Franchi de' Cavalieri, § 2, 3.

¹⁵) Παρῶσα ἔκδοσις § 5, 4 = Migne, PG., 116, 568.

θέντα Συμεών. Νομίζω ὅτι μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν προϋπόθεσιν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθοῦν αἱ ὁμοιότητες. Ὅσον δὲ διὰ τὰς διαφορὰς, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται λόγος κατωτέρω, ἐπειδὴ πρόκειται περὶ διαφορῶν ὑπαρχουσῶν ὅχι μόνον μεταξὺ Συμεῶνος καὶ Ἀνδρέου, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ Συμεῶνος καὶ Ἀφηγήσεως, εἶναι θεμιτόν, νομίζω, νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αὐταὶ ὀφείλονται εἰς συνειδητὴν μετατροπὴν τῆς παραδόσεως ὑπὸ τοῦ Συμεῶνος εἴτε διὰ λόγους ὕφους εἴτε δι' ἄλλους γενικωτέρους.

Τὸ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενον κείμενον, ἐκτὸς τῆς καθ' ἑαυτὸ ἀξίας του, ὡς ἑνὸς ἐπὶ πλεόν κειμένου τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης ἐκ τῶν πολλῶν παρამενόντων εἰσέτι ἀνεκδότων, ἔχει καὶ εἰδικώτερον, νομίζω, ἐνδιαφέρον: Μετὰ τὸν λόγον «*Εἰς Ἀπόστολον Τίτον*»¹⁶ εἶναι τὸ δεύτερον κείμενον διὰ τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν θετικῶς ὅτι ἐξεφωνήθη εἰς Κρήτην¹⁷. Βεβαίως καὶ οἱ ἄλλοι λόγοι τοῦ Ἀνδρέου πρέπει νὰ ἔχουν ἐκφωνηθῆ εἰς Κρήτην. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀναφέρεται ρητῶς μέσα εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους καὶ μόνον ἐπειδὴ εἶναι λόγοι ἀνωτάτου κληρικῶς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἔχουν ἐκφωνηθῆ εἰς Κρήτην. Παρὰ τὴν ἀλήθειαν πρὸς αὐτό, τὸ Ἐγκώμιον εἰς τοὺς Ἀγίους Δέκα μάρτυρας εἶναι τὸ πρῶτον μέχρι τοῦδε γνωστὸν κείμενον τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Κρητῶν ὁμιλεῖ διὰ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του¹⁸. Ἡ πρώτη παράγραφος¹⁹ εἶναι ἀπλή, ἀλλὰ καὶ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέροντος περιγραφή τῶν δεσμῶν ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης οἱ ὁποῖοι συνέδεον τὸν ἱεράρχην μετὰ τοῦ ποιμνίου του. Καθὼς ἐμφαίνεται ἀπὸ τὸν τίτλον²⁰, ὁ Ἀνδρέας εὕρισκόμενος μακρὰν τῆς ἕδρας του καὶ ἀναγκασθεὶς ὑπὸ βιαίας θαλασσοταραχῆς νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀφιξίν του, ἐδημιούργησεν ἀφορισμὸς ἀνησυχίας μεταξὺ τῶν πιστῶν του. Τὸ κείμενον αὐτὸ εἶναι τὸ μόνον μέχρι τοῦδε εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἱεράρχης ὁμιλεῖ διὰ τὰς σχέσεις του μετὰ τὸ ποιμνίον του καὶ ὁμιλεῖ, ὁμολογουμένως, ὡραιότατα.

Διὰ τὴν μελέτην τῶν πρὸς τοὺς Ἀγίους Δέκα μάρτυρας συνδεομέ-

¹⁶) «*Εἰς τὸν ἅγιον καὶ μακάριον καὶ πανεύφημον τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολον Τίτον*». Migne, PG, 97 1166 κ ἐξ. Πρβλ. καὶ Lipsius R. A., Die apocryphen Apostelgeschichten und Apostellegenden, 2, 2, 1884, 402.

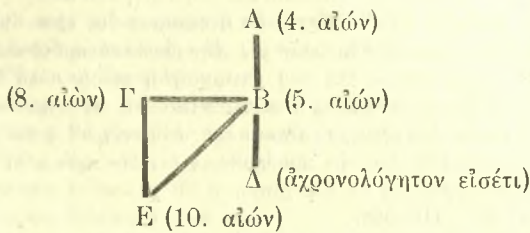
¹⁷) Ὁ Krumbacher, ἐνθ' ἀν., ἀναφέρει ὡς ἐκφωνηθέντα ἐν Κρήτῃ καὶ τὸν λόγον διὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον. Αὐτὸ ὅμως δὲν φαίνεται ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ λόγου.

¹⁸) Ἄλλο κείμενον τοῦ Ἀνδρέου μετὰ προσωπικὸν περιεχόμενον εἶναι οἱ Ἰαμβοὶ εἰς Ἀγάθωνα. Τελευταία ἔκδοσις Heisenberg Aug., Ein jambisches Gedicht des Andreas von Kreta, «Byzantinische Zeitschrift» 10, 1901, 505-514. Ὅπου ἀλλοῦ εἰς τοὺς λόγους του ὁμιλεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὁμιλεῖ κατὰ τὸν τυπικὸν τρόπον τῶν ρητόρων τῆς ἐκκλησίας.

¹⁹) Παροῦσα ἔκδοσις § 1.

²⁰) «*Ὅτε ὑπὸ τῆς τοῦ χειμῶνος βίας ἐξ ὑποτροπῆς τοῦ πλοῦς ἐπιστάς*».

νων προβλημάτων, τὸ Ἐγκώμιον τοῦ Ἄνδρέου περιέχει μερικὰ στοιχεῖα ἄκρως ἐνδεικτικά. Εἶναι πρῶτον ἡ πληροφορία του, ὅτι ὑπάρχουν «*δύο...συγγραφαὶ διεξοδικώτερόν πως ἀναφέρουσαι*»²¹ τὰ κατὰ τοὺς Ἁγίους Δέκα. Νομίζω ὅτι δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὑπὸ τὰς «*δύο συγγραφάς*» αὐτὰς τὴν πρώτην, ἀπολεσθεῖσαν ἤδη²², ἀφήγησιν περὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν Ἁγίων Δέκα καὶ τὴν βάσει ταύτης μεταγενεστέρως συγγραφεῖσαν καὶ ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Παπαδοπούλου Κεραμέως καὶ Pio Franchi de' Cavalieri. Ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε στοιχεῖα μόνον αὐταὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοοῦνται. Ἡ πληροφορία δ' αὕτη ἀποτελεῖ καὶ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῶν σχέσεων ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε κειμένων περὶ τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων. Ἀρχικὸν κείμενον, τὸ ὁποῖον ἐγνώριζε καὶ ὁ Ἄνδρέας, ἦτο παλαιά, ἀπολεσθεῖσα πλέον, περιγραφὴ, γραφεῖσα πιθανῶς κατὰ τὸν 4. αἰῶνα. Ἡ περιγραφὴ αὕτη ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς σωζομένης Ἀφηγήσεως τῆς ἐκδοθείσης ὑπὸ Παπαδοπούλου Κεραμέως καὶ Pio Franchi de' Cavalieri, ἡ ὁποία πάλιν ἀκολούθως ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τοῦ Ἐγκωμίου τοῦ Ἄνδρέου μετὰ τῆς παλαιᾶς, ἀπολεσθείσης πλέον, διηγήσεως. Ἐπίσης ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἀφηγήσεως αὐτῆς ἔγραψε καὶ ὁ Ἡσύχιος τὸ ἀχρονολόγητον εἰσέτι ἐγκώμιόν του²³. Τὸ ἐγκώμιον αὐτὸ ἔχει γραφῆ πιθανῶς πρὸ τοῦ Συμεῶνος, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ Ἐγκωμίου του, τοῦ γραφέντος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἀφηγήσεως καὶ τοῦ Ἐγκωμίου τοῦ Ἄνδρέου Κρήτης, ἠχορήστευσεν ὅλα τὰ πρὸ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων κείμενα, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν κωδίκων οἱ ὁποῖοι τὰ διέσωσαν μέχρις ἡμῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ σχέσις τῶν κειμένων μεταξύ τῶν δύναται νὰ παρασταθῆ ὡς ἀκολούθως:

²¹) Παροῦσα ἐκδοσις § 3, 3.

²²) ἼΙ διαπίστωσις τῆς ὑπάρξεως πρώτης ἀπολεσθείσης ἀφηγήσεως ὀφείλεται εἰς τὸν Pio Franchi de' Cavalieri, ἐνθ' ἄν., σ. 9. Εἰς τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα συνέλεξεν ὁ ὡς ἄνω μελετητῆς δέον νὰ προστεθῆ καὶ ἡ Θουκυδίδειος εἰσαγωγὴ τῆς ὑπαρχούσης ἀφηγήσεως. Κατὰ τὸν Delhaye I., *Les légendes hagiographiques*, 1927, 108 κ.έξ., ἡ ἀφήγησις αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἐντέχνων μαρτυρολογίων, βάσει τῶν ὁποίων ἦτο γραπτὸν κείμενον εἴτε ἐπίσημον, εἴτε ἀνεπίσημον ἐκ προφορικῶν παραδόσεων αὐτοπτῶν.

²³) Πρβλ. τὴν ἐκδοσιν Εὐγενίου Ψαλιδάκη, «Κρητ. Χρονικά» Β'

ἐνθα Α εἶναι ἡ ἀπολεσθεῖσα πρώτη ἀφήγησις, Β ἡ σωζομένη καὶ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Παπαδοπούλου Κεραμέως καὶ Pio Franchi de' Cavalieri, Γ ἡ τοῦ Ἀνδρέου, Δ ἡ τοῦ Ἡσυχίου καὶ Ε ἡ τοῦ Συμεῶνος.

Ὡς πρὸς τὴν οὐσιαστικὴν πλεόν σχέσιν μεταξύ των δύναται, νομίζω, τώρα νὰ διατυπωθῇ ὡς θετικὴ ἡ κρίσις ὅτι ἕξ ὄλων τῶν κειμένων αὐτῶν τὸ ἀτυχεστέρον καὶ ἐπισφαλέςτερον εἶναι τὸ κείμενον τοῦ Συμεῶνος²⁴. Ἐνῶ καὶ ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ Ἡσύχιος εἰργάσθησαν μετὰ προσοχῆς, ὁ Συμεὼν εἰργάσθη ἐπιπολαίως καί, πλὴν τῆς κούφης ρητορείας μὲ τὴν ὁποίαν περιέβαλε τὴν ἀφήγησίν του, ὄχι μόνον δὲν προσέθεσε τίποτε, ἀλλὰ καὶ περιέπλεξε τὰ ζητήματα, μετατρέψας τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθυπάτου καὶ δημιουργήσας τὸν θροῦλον περὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν λειψάνων τῶν Ἀγίων Δέκα μαρτύρων εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Ἀνδρέας Κρήτης ἐπιβεβαιώνει καὶ αὐτὸς τὴν Ἀφήγησιν ἀναφέρων ρητῶς τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθυπάτου: «*Πλατίμειος ἦν ὁ τῆς ἀσεβειότητος ἐκπυρώσεως ἑξαρχος*»²⁵. Ἡ φράσις τοῦ Συμεῶνος: «*τῆς νήσου ταύτης ἀνθυπάτου καθιστᾷ ἄνδρα τινά, Δέκιον μὲν καὶ αὐτὸν ὁμωνύμως καλούμενον*»²⁶, δύναται, νομίζω, νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ὑπεκφυγὴ τῆς δυσκολίας τοῦ ἀσυνήθους καὶ δυσερμηνεύτου ὀνόματος «*Πλατίμειος*»²⁷. Ἡ ἀπλοποίησις αὕτη εἶναι ἄλλως χαρακτηριστικὴ τῆς ρητο-

1949, σ. 569 κ.ἑξ. Τὴν ἀντιστοιχίαν των ἀνεγνώρισεν ὁ Pio Franchi de' Cavalieri.

²⁴) Διὰ τὴν τεχνικὴν τοῦ Συμεῶνος: Zilliacus H., Das lateinische Lehnwort in der griechischen Hagiographie, «*Byzantinische Zeitschrift*» 37, 1937, 302-344 καὶ Zur stilistischen Umarbeitungstechnik des Symeon Metaphrastes, «*Byzantinische Zeitschrift*» 38, 1938, 333-350.

²⁵) Παροῦσα ἐκδοσις § 7, 2. Ἐκτὸς ἂν ἡ φράσις αὕτη εἶναι interpolatio εἰς τὸ κείμενον ἀπὸ ἀρχικόν σημεῖωμα εἰς τὴν ὡς τοῦ προτύπου τοῦ ἐκδομένου ἐνταῦθα χειρογράφου. Θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ ἡ μικρὰ αὕτη ἐπιφύλαξις, ἐλπίζω ἀπὸ λόγους ὕφους οὐδόλως δικαιολογεῖται εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ἀνδρέου ὡς μόνη μνεῖα ὀνόματος τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθυπάτου ἢ ἀνάπτυξις τῶν ἐπιχειρημάτων γίνεται ἐδῶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ φράσεως ἐπεισάκτου (interpolatio ex margine).

²⁶) Migne, PG, 116, 568.

²⁷) Κατὰ ὥραιαν εἰκασίαν τοῦ Pio Franchi de' Cavalieri, ἐνθ' ἂν. 5, τὸ ὄνομα Πλατίμειος (οὕτω εἰς cod. Bodl., Πλατιμέος εἰς cod. Paris. καὶ Κλατήμεος εἰς cod. Sab.) πιθανῶς εἶναι Κλα(ύδιος) Τίμαιος ἢ Πλα(ύτιος) Τίμαιος. Σημειωτέον ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Cavalieri, ἐνθ' ἂν. γενόμενος συσχετισμὸς τοῦ «*Ἀλώνιον*» τῆς ἀγιογραφικῆς παραδόσεως περὶ τῶν Ἀγίων Δέκα πρὸς τὴν λέξιν «*Ἀυλών*» εἶχε γίνεαι, πολὺ πρὸ αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ Πετράκι Λ. Ἐμμ., Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας ἐν Κρήτῃ, Μέρος Α', Ἡράκλειον 1925, σελ. 56, 1. Ὁ Πετράκις συνέδεσε τὸ «*Ἀλώνιον*» ὄχι πρὸς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Αὐλών ἀλλὰ πρὸς μικρὰν χωρὰν καὶ χωρίον, ὀνομαζόμενα, καὶ τὰ δύο «*Ἀυλώνιον*» καὶ ἐθρισκόμενα πλησίον τοῦ σημερινοῦ χωρίου Ἁγιοὶ Δέκα. Ἐνδιαφέρουσα διὰ

ρικῆς γενικολογίας μὲ τὴν ὁποίαν ἐπενέδυσε τὰ πρὸ αὐτοῦ κείμενα ὁ Συμεών. Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθυπάτου. Διὰ δὲ τὰ λείψανα τῶν Ἁγίων Δέκα Μαρτύρων, ὁ Ἀνδρέας, ἡ Ἀφήγησις²⁸ καὶ ὁ Ἡσύχιος²⁹ συμπίπτουν εἰς τὴν πληροφορίαν ὅτι τὰ λείψανα εὐρίσκοντο εἰς τὴν Κρήτην. Παραλείπει βεβαίως ὁ Ἀνδρέας νὰ ἀναφέρῃ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἐπισκόπου Παύλου, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος εἰς τὴν Ἀφήγησιν καὶ εἰς τὸν Ἡσύχιον, λέγει ὁμως ρητῶς: «*Τούτων τὰ ἱερὰ καὶ σεβάσμια λείψανα καθάπερ πλοῦτον πατρῶον ἢ Κρητῶν ἐκκληρώσατο νῆσος, θησαυροὺς ὄντως ἀσύλους ἕαντῇ προσπορίσασα*»³⁰. Τὴν παρουσίαν τῶν λειψάνων εἰς Κρήτην ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ ἄλλη πληροφορία του, ἀνεξαρκῆτως τῶν πρὸς αὐτὴν συνδεομένων προβλημάτων: «*Καὶ γὰρ ἔτυχε τῶν σεβασμίων αὐτῶν λειψάνων τῆν ἱερὰν ἐπιφερόμενος λάρονακα καὶ πανταχόσε αὐτὴν περιάγων, ὅθι καὶ ὅποι πορεύεσθαι πέφυκεν ὡς λίαν αὐτῶ τὰς τρίβους διομαλίζουσας καὶ ταύτην ἑαντῶ λαμβάνων συνέκδημον ἀσφαλῆ συνοδοιπόρον ἐπάγεται*»³¹. Ἡ ἀφήγησις λοιπὸν τοῦ Συμεῶνος περὶ μεταβάσεως τοῦ «ἀρχιερέως Παύλου» εἰς Κρήτην καὶ μεταφορᾶς τῶν λειψάνων εἰς Κωνσταντινούπολιν («*Ἐκεῖθεν οὖν αὐτὰ σὺν θαύματι ἀνελόμενος τῇ λαμπρᾷ καὶ βασιλίδι τῶν πόλεων φέρων δίδωσι καὶ νῦν εἰσιν οὗ καὶ τὰ ἱερὰ τῶν μαρτυρικῶν ρηπίων τεθησαύριται λείψανα*»)³², ἡ πρὸ πολλοῦ ἀποδειχθεῖσα ἐσφαλμένη³³, ἀποδεικνύεται ὡς ἐσφαλμένη καὶ διὰ τοῦ κειμένου τοῦ Ἀνδρέου. Ἡ ὑπὸ τῆς Ἀφηγήσεως καὶ τοῦ Ἡσυχιου ἀναφερομένη μετάβασις τοῦ Παύλου εἰς Κρήτην δέον νὰ ἔχη γίνοι πρὸ τοῦ 6. αἰῶνος, διότι αὕτη εἶναι ἡ χρονολογία τῆς Ἀφηγήσεως. Ἐὰν δὲ

τὸ ὅλον θέμα περὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν Ἁγίων Δέκα εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἑμμ. Πετράκη δημοσιευμένη εἰς τὰς σελ. 58-62 μετὰ χρησίμων σχολίων ἐπιστολὴ τοῦ Εὐμενίου Ξηρουδάκη.

²⁸) Ἐκδοσις Pio Franchi de' Cavalieri, 12, 2.

²⁹) Ἐκδοσις Εὐγενίου Ψαλιδάκη, «Κρητικά Χρονικά», αὐτόθι, σ. 573, στίχ. 130 κ.έξ.

³⁰) Παροῦσα ἔκδοσις § 10, 5.

³¹) Παροῦσα ἔκδοσις § 1, 5.

³²) Migne, PG, 116, 573.

³³) Ἀλεξανδρίδου Ἡλία, Ἐπιστάσιαι ἐπὶ τε τοῦ μαρτυρίου τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων καὶ ἐπὶ τῆς ἀνακομιδῆς τῶν ἱερῶν αὐτῶν λειψάνων, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 19, 1899, 131-133. Τὸ ἴδιον θέμα τὸ ἐξετάζει διεξοδικῶς καὶ ὁ Pio Franchi de' Cavalieri, ἔνθ' ἀν. 11 κ.έξ., ἄνευ γνώσεως τοῦ κειμένου τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης. Ἐνδιαφέρον λαογραφικὸν ὕλικόν ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος πρβλ εἰς Κοπάση, Ε. Α., Οἱ Ἁγιοὶ Δέκα μάρτυρες οἱ ἐν Κρήτῃ ἐπὶ Ῥωμαίων μαρτυρήσαντες καὶ αἱ περὶ αὐτῶν σωζόμεναι ἐπὶ τύπου παραδόσεις, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 18, 1898, 180-183 (=«Analecta Bollandiana» XVIII, 1899, 280).

κατὰ τὸν Συμεῶνα ὁ Παῦλος μετέφερε τὰ λείψανα τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων εἰς Κωνσταντινούπολιν, τότε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ περιέφερε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Ἄνδρέας εἰς τὸ ταξιδιὸν του, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 7. ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 8. αἰῶνος. Προφανῶς λοιπὸν ἡ πληροφορία τοῦ Συμεῶνος στηρίζεται εἴτε εἰς παρανόησιν τῆς Ἀφηγήσεως καὶ τοῦ κειμένου τοῦ Ἄνδρέου εἴτε εἰς σκόπιμον μεταπλασμὸν τῶν γεγονότων διὰ λόγους ἴσως κύρους τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς Κρήτης. Δυσκολίας τινὰς παρέχει βεβαίως ἡ πληροφορία τοῦ Ἄνδρέου ὅτι ὁδοιπορῶν μετέφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὴν λάρνακα τῶν λειψάνων τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων. Ὅτι δὲν τὴν μετέφερε ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ εὐδοίκεται ὁ ἴδιος ὑπὸ τὴν προστασίαν των κατὰ τὸ ταξιδιὸν του, εἶναι, νομίζω, ἀδύνατον. Ἀπὸ τὸ κείμενον δὲν φαίνεται ὅτι ὁ Ἄνδρέας ἀπεμακρύνθη, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου του, ἀπὸ τὴν Κρήτην. Τοῦτο τουλάχιστον δὲν προκύπτει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Ἄνδρέας ἐταξίδευσεν διὰ θαλάσσης, διότι αἱ ἐπικοινωνίαι τῶν διαφόρων περιφερειῶν τῆς Κρήτης πρὸς ἀλλήλας εὐκολώτερον, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἄνδρέου, ἐγίνοντο διὰ θαλάσσης. Ἐὰν τὰ πράγματα ἔχουσιν οὕτω, τότε ὁ Ἄνδρέας θὰ ἀπουσίαζεν ἐκ τῆς ἔδρας του 1) πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐπισκοπῶν τῆς νήσου, 2) πρὸς ἴδρυσιν νέων ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῆς νήσου καὶ 3) διὰ τὴν τέλεσιν λειτανιῶν καθάρσεως ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς (674) καὶ προστασίας ἀπὸ ἐνδεχομένην ἄλλην ἐπιδρομὴν τῶν Ἀράβων εἰς τὴν νήσον. Οἱ λόγοι αὗτοι εἶναι, νομίζω, οἱ μόνοι, οἱ ὅποιοι δικαιολογοῦν τὴν περιφορὰν τῆς λάρνακος τῶν λειψάνων τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων⁸⁴.

Μνεῖα τῶν Ἀράβων γίνεται εἰς τὰ ἀκόλουθα χωρία, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν καὶ στοιχεῖα χρονολογήσεως τοῦ Ἐγκωμίου: «*Αἱ ὑμῶν ὄπλα βαρβάρων ἀλίσκεται καὶ ναυμαχίαι τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ ὑποβρύ-*

⁸⁴) Πρὸβλ. γενικῶς διὰ τὸ θέμα τῆς περιφορᾶς λειψάνων μαρτύρων Σοιτηρίου Γ., Οἱ τάφοι τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως καὶ τὰ μαρτύρια, «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 14, 1938, 279-289. Ἐπειδὴ εἰς ἐκ τῶν λόγων περιφορᾶς λειψάνων μαρτύρων ἦτο καὶ ἡ ἴδρυσιν νέων ἐκκλησιῶν καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 8. αἰῶνος διαπιστοῦται ὑπὸ τῶν ἐιδικῶν μελετητῶν μεγάλη ἀνάπτυξις τῆς ἐκκλησίας τῆς Κρήτης διὰ τῆς ἰδρύσεως νέων ἐπισκοπῶν, ἴσως ἡ περιφορὰ τῶν λειψάνων τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων νὰ συνδέεται μὲ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτὴν καὶ ἰδίως μὲ τὴν ἴδρυσιν νέων ἐπισκοπῶν. Πρὸβλ. Κο ν ι δ ἄ ρ η Γ. Ι., Αἱ μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ τοῦ Οἰκουμένου τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ «τάξις» αὐτῶν, Ἀθῆναι 1934, 61 κ.ἑξ. Χρήσιμον ὄλιγον, εἰδικώτερον ὅμως ἀναφερόμενον εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, περὶ μεταφορᾶς λειψάνων ἁγίων παρέχει ὁ Delehaye H. p., Cinq leçons sur la methode hagiographique, Bruxelles 1934, 74-116. Διὰ τὰ ἑλληνικὰ ἀντίστοιχα πρὸβλ. Pio Franchi de' Cavalieri, Le reliquie dei martiri greci, «Rivista di archeologia christiana» X, 1933, 235-260.

χοι θαλάττης γινόμεναι σχεδία κατὰ πελάγους ἐπιπολάζουσαι φέρονται» καὶ «οἷς ἀντιτάξαιτο κ(ύριος), οὗς δλοθρεύσειεν, εἰς τάχους προόριζον, ἐκθερίσειεν τῷ σταυρικῷ δόρατι τῶν συναυτοκρατόρων καὶ βασιλέων, ὧν τὰς κορυφὰς αὐτὸς ἐστεφάνωσε κ(ύριος)»⁸⁵. Ὑπὸ τὸ ἴδιον πνεῦμα γίνεται μνεῖα καὶ εἰς τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἀποστόλου Τίτου: «Ἀδ- τὸς Κύριος πολεμήσει ὑπὲρ ἡμῶν. Αὐτὸς ἤξει καὶ σώσει ἡμᾶς. Ἦξει καὶ οὐ χροιεῖ καὶ πάντες οἱ Αἰγύπτιοι τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ τὴν κρα- τιάν, τὴν μεγάλην, φύγωμεν ἀπὸ προσώπου, λέγοντες, Κυρίου τῶν Χριστιανῶν, ὅτι Κύριος πολεμεῖ ὑπὲρ αὐτῶν τὸν Αἰγύπτιον Ἀμαλῆκ καὶ τὸ μητροδουλον τῆς Ἄγαρ φῦλον ἀπολλύει πανωλεθρία, τοὺς ἐχ- θροὺς λέγω τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, οὗς βυ- θοῖς θαλάσσης ἄβυσσος ἐγκολπώσεται καὶ ναυμαχεῖν πειωμένοι τοῖς ἑαυτοῖς περιπτύξεται κύμασιν. Οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν αὐτὸς εἰς μυριάδας ὑφ' ἐνὸς διώκοντος τούτοις τροπώσεται πίπτοντας καὶ διαμεριεῖ αὐτοὺς εἰς προνομὴν καὶ σῶλα Ρωμαίοις καὶ λάφυρα. Οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν αὐτὸς ταῖς νίκαις τοὺς ὁμοσπερεῖς καὶ συνθρόνους βασιλεῖς στεφανώ- σει, μακροῖς τὸ κράτος αὐτοῖς ἐτῶν διατηρῶν ἀνελίξεσιν. Αὐτὸς ὑπὸ χεῖρα τούτοις καθυποτάξει τὰ φῦλα πάντα, τὰ βάρβαρα, τὰ τοῖς αἶ- μασι χαίροντα. Στήσεται γὰρ μεσίτης αὐτόθεν ἴλεως ὁ τροφίμος τοῦ λόγου Τίτος καὶ πρόμαχος. Στήσεται δὲ καὶ ἡ παρ' ἡμῶν ἀοίδιμος τῶν μαρτύρων δεκάς καὶ τοῖς ἑαυτῆς πάθεισιν ἐξιλάσεται πάντα ὅσα πρὸς σωτηρίαν βλέπει τὴν ἡμετέραν»⁸⁶. Παρέθεσα δλόκληρον τὸ ἀπόσπασμα αὐτό, διότι ἡ μνεῖα τῶν Ἀράβων (Ἄγαρ καὶ Ἀμαλῆκ) καὶ τῶν συμ- βασιλέων («ὁμοσπερῶν καὶ συνθρόνων βασιλέων» καὶ «συναυτοκρατό- ρων καὶ βασιλέων») πείθει ὅτι ἀμφότερα τὰ κείμενα ἐγράφησαν κατὰ τὴν ἴδιαν ἐποχὴν, ἐπικραταμένου εἰσέτι τοῦ κινδύνου ἐκ τῶν Ἀρά- βων καὶ βασιλευόντων δύο αὐτοκρατόρων ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κων- σταντινουπόλεως, ἤτοι κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς ἀπὸ τὰς ἐξῆς περιπτώ- σεις συμβασιλείας ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἄνδρῳ Κρήτης: 1) τῶν Κων- σταντίνου Δ', Ἡρακλείου καὶ Τιβερίου, 2) τῶν Κωνσταντίνου Δ' καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἰουστινιανοῦ Β', 3) τῶν Ἰουστινιανοῦ Β' καὶ τοῦ Φι- λιππικοῦ Βαρθάνη καὶ 4) τῶν Λέοντος Γ' καὶ τοῦ υἱοῦ του Κωνσταν- τίνου Ε' τοῦ Κοπρωνύμου⁸⁷. Διὰ τὸ κείμενον εἰς Τίτον ἀναφέρεται

⁸⁵) Παροῦσα ἐκδοσις § 10, 15 καὶ 11, 3.

⁸⁶) Migne, PG., 97, 1168. Ἄλλη μνεῖα τοῦ ἴδιου, Migne, PG., 97, 932: «οὕτω δὲ ὀρθοδοξοῦντες, ἐθνῶν φόβον ἀποθράσσομεν καὶ νῆσοι λύτρωσιν εἰσ- δέξονται αἱ τῆς ἐκκλησίας, διὰ λοιμῶν ἀνδρῶν ἀκομίαν ἀραιρέσεως εἰκότων πα- θούσαι, ὑπὸ Ἀγαρῶν συγκινδυνεύουσαι».

⁸⁷) Μία ἄλλη περίπτωσις συμβασιλείας τῶν Ἰουστινιανοῦ Β' καὶ Τερβέλη —καὶ ἂν ἀκόμη πρόκειται περὶ συμβασιλείας— ἀποκλείεται λόγῳ τῆς ἐθνικῆς

εις Migne ὡς πιθανωτέρα χρονολόγησις ἢ ἐποχὴ Ἰουστινιανοῦ Β' καὶ Φιλιππικοῦ Βασιλέως³⁹. Εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν χρονολόγησιν αὐτὴν ἔρχεται ἡ φράσις τοῦ Ἀνδρέου εἰς τὸ Ἐγκώμιον τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων, «ὣν τὰς κορυφὰς αὐτὸς ἐστεφάνωσε κ(ύριο)ς»³⁹, φράσις δυσχερῶς προσαρμοζομένη εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν αὐτοκρατόρων τούτων. Ἐκ τῶν ἄλλων περιπτώσεων συμβασιλείας ἢ πρώτη ἀποκλείεται, διότι ὁ Ἀνδρέας δὲν ἦτο τότε ἀκόμη ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης. Τοῦτο εἶναι νομίζω σαφὲς καὶ ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ Συναξαριστοῦ καὶ ἀπὸ τὴν βιογραφίαν τοῦ Νικηῖτα. Ὁ Συναξαριστὴς ἀναφέρει: «τότε γὰρ ἀρίστως κατὰ τῶν μονοθελητῶν ἀγωνισάμενος ἔτι διατελῶν ἐν μονάζουσι, τὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας κλήρω καταλέγεται, εἶτα διάκονος καὶ ὁρανοτρόφος ἐν ταύτῃ καθίσταται καὶ μετὰ μικρὸν ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης»⁴⁰. Ὁ Νικηῖτας διαψεύδει τὸν Συναξαριστὴν ὡς πρὸς τὴν παρουσίαν τοῦ Ἀνδρέου εἰς τὰς συζητήσεις κατὰ τοῦ μονοθελητισμοῦ εἰς τὴν 6. οἰκουμενικὴν σύνοδον καὶ διηγείται ὅτι ὁ Ἀνδρέας ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου Δ'. Καὶ τὰ δύο κείμενα πάντως ἀποκλείουν τὴν ἄνοδον τοῦ Ἀνδρέου εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον τῆς Κρήτης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τριπλῆς συμβασιλείας. Ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ Νικηῖτα εἶναι σαφὲς ὅτι ἀποκλείεται ἡ ἄνοδος του καὶ κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν συμβασιλείας, Κωνσταντίνου Δ' καὶ Ἰουστινιανοῦ Β', διότι ὅταν ὁ Ἀνδρέας ἔφθασε, μοναχὸς ἀκόμη, ἀπεσταλμένος τοῦ τοποτηρητοῦ Ἱεροσολύμων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἢ συμβασιλεία αὕτη εἶχεν ἤδη διαλυθῆ. Διὰ τὴν ἐπομένην ἐξέλιξιν τοῦ Ἀνδρέου εἰς

τητος τοῦ δυναμένου ἄλλως νὰ θεωρηθῆ ὡς συμβασιλέως Τερβέλη. Διὰ τὰ πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Κρήτης συνδεόμενα χρονολογικὰ ζητήματα βλ. Vailhé S., St André de Crète, «Échos d'Orient» 5, 1902, 378-387, ὅπου ἢ εἰς Ἀπόστολον Τίτον ὁμιλία χρονολογεῖται μεταξὺ 720 καὶ 726 μ. Χ. (Λέων ΙΙ - Κωνσταντῖνος Κοπρώνυμος). Bardenhewer O., Geschichte der altkirchlichen Literatur 5, Freiburg in Breisgan 1932, 153 κ.έξ. Δὲν ἠδυνήθην ἀτυχῶς νὰ συμβουλευθῶ τὴν ἐργασίαν τοῦ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἀνδρέας Κρήτης ὁ Ἱεροσολυμίτης, «Νέα Σιών» 26, 1934 καὶ 27, 1935. Τὴν γνωρίζω μόνον ἀπὸ τὴν ἀναγγελίαν εἰς «Byzantinische Zeitschrift» 35, 1935, 191 (F. Drexl). Ὁ καθηγητὴς κ. R. M. Dawkins, The monks of Athos, London, 1936, 207, ἀναφέρει ὅτι εἰς τὸ καθολικὸν τῆς Ἱ. Μονῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Ὁρους σῴζεται εἰκὼν τῆς «Φοβεράς Προστασίας», διὰ τὴν ὁποίαν ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἀνήκεν εἰς τὸν Ἀνδρέαν Κρήτης. Ἡ εἰκὼν περιγράφεται ἀτελῶς, κατὰ τὸν κ. Dawkins, εἰς Σμυρνάκη Γ., Τὸ Ἅγιον Ὄρος, Ἀθήναι, 1903, 625.

³⁸) Migne, PG., 97, 1168.

³⁹) Παροῦσα ἔκδοσις § 11, 3.

⁴⁰) Migne, PG., 97, 1364.

Κωνσταντινούπολιν ὁ Νικήτας δυστυχῶς ἀοριστολογεῖ: «Ἐντεῦθεν λοιπὸν ὡς ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν πορευόμενος, ὡς ἐκ θεοῦ καλούμενος, αὐτὸς δὲ διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην παραιτούμενος, ὁ πτωχὸς τῷ πνεύματι διὰ τὴν οὐρανῶν βασιλείαν καὶ μὴ θέλων τοῖς ὑψηλοτέροις, ἐπιβαίνει, ψηφισθεὶς προσφῶρος ὑπὸ ἀξίων ὡς ἄξιος, ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης»⁴¹. Ρητῶς χρονολογεῖ ὁ χρονογράφος Θεοφάνης τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἄνδρέου τὸ 711: «Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Φιλιππικοῦ γενέσθαι ἔμμανῆ σὺν ὁδοῦν κατὰ τῆς ἁγίας οἰκουμένης ἔκτης συνόδου καὶ ἐξωσθέντος Κύρου τῷ σί' ἔτει τῆς πατριαρχίας αὐτοῦ, γενέσθαι Ἰωάννην πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἄνδρέαν δὲ μητροπολίτην Κρήτης»⁴², ἡ ἐπομένη ὁμῶς φράσις του δικαιολογεῖ τὴν ὑποψίαν ὅτι αἱ πληροφορίαι του δὲν εἶναι σαφεῖς: «Φιλιππικὸς δὲ οὐκ ἠσχύνθη ἔμμανῶς κινήθῃναι κατὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης συνόδου ἀνατρέπειν σπεύδων τὰ ὑπ' αὐτῆς βεβαιωθέντα θεῶν δόγματα... Ἐύρεν οὖν ὁμόφρονος αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, ὃν πεποίηκε καθελὼν Κῦρον... καὶ Ἄνδρέαν καὶ αὐτὸν ἐπίσκοπον Κρήτης ὄντα»⁴³. Τὸ δεύτερον αὐτὸ χωρίον, καὶ ἰδίως ἡ τελευταία φράσις, εἶναι βεβαίως ἀντίθετον πρὸς τὸ προηγούμενον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἄνδρέας ἐξελέγη—καὶ δὲν ἦτο ἤδη—ἐραρχῆς ἐπὶ Φιλιππικοῦ. Ὁ Θεοφάνης ἄλλωστε παραδίδων τὰ κατὰ τὴν προσχώρησιν τοῦ Ἄνδρέου εἰς τὸν μονοθελητισμὸν ἔρχεται εἰς ἄκραν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Νικήταν, ὁ ὁποῖος ὅχι μόνον δὲν ἀναφέρει τίποτε περὶ τῆς προσχωρήσεως αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ παρουσιάζει τὸν Ἄνδρέαν ὡς ὑπερμάχον τῶν ἀποφάσεων τῆς 6. οἰκουμένης συνόδου, τῆς συνόδου δηλαδὴ ἐκείνης ἡ ὁποία κατεπολέμησε τὸν μονοθελητισμὸν καὶ κατεπολεμήθη ἔπειτα ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Φιλιππικὸν Βαρδάνην ὑπερμάχων τοῦ μονοθελητισμοῦ.

Ἡ μακρὰ αὕτη παράθεσις χωρίων καὶ συζήτησις, ἀποβλέψασα εἰς

⁴¹ Παπαδοπούλου Κεραμέως Α., Ἀνάλεκτα ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας 5, 1898, 169-180. Τὸ κείμενον, εἰς κώδικα 10. σιδῶνος, φέρει τὸν τίτλον: «Μηνὶ Ἰουλίῳ δ'. Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἄνδρέου τοῦ ἱεροσολυμίτου, ἀρχιεπισκόπου γενομένου Κρήτης, συγγραφεὶς παρὰ Νικήτα, τοῦ πανευφήμου πατρικίου καὶ κνέστορος». Ἡ κατὰ Krumbacher, ἐνθ' ἄν., ὑπόχουσα βιογραφία τοῦ Ἄνδρέου Κρήτης εἰς κώδικα τοῦ Escorial εἶναι ἡ βιογραφία ταῦ ἁγίου Ἄνδρέου «τοῦ ἐν τῇ κρίσει», οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντος μὲ τὸν Ἄνδρέαν τὸν Ἱεροσολυμίτην. Τὴν ἰδίαν διαπίστωσιν εἶχε κάμει πρὸ ἐμοῦ καὶ ὁ Vaillhé, ἐνθ' ἄν. σ. 379. Τὴν ἐργασίαν τούτου δὲν ἐγνώριζον ὅτε ἐξήτησα καὶ ἔλαβον φωτογραφίας τῶν κωδίκων τοῦ Escorial τῆ μερίμνη τοῦ συναδέλφου κ. Antonio Blanco de Freixeiro.

⁴² Migne, PG., 106, 736.

⁴³ Migne, PG., 106, 773.

τὴν χρονολόγησιν τοῦ Ἐγκωμίου τῶν Ἁγίων Λέκα μαρτύρων τοῦ Ἄνδρέου μὲ μόνον τεκμήριον μνείαν τῶν συναυτοκρατόρων καὶ ὁμοστεφῶν βασιλέων, οἱ ὅποιοι βεβαίως δὲν εἶναι αὐτοκράτωρ καὶ αὐτοκράτειρα, ἀλλὰ δύο αὐτοκράτορες συγχρόνως, κατέστησεν ὡς πιθανωτέραν χρονολόγησιν τοῦ Ἐγκωμίου τὴν ἐπὶ αὐτοκρατόρων Λέοντος Γ' καὶ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Κοπρωνύμου, χρονολόγησιν τὴν ὁποίαν παρεδέχθη διὰ τὴν εἰς ἀπόστολον Τίτον Ὀμιλίαν ὁ Vaillhè (βλ. ὑποσ. 37). Βεβαίως ὅμως ἡ μνεία αὕτη, ἡ ὁποία ἀφορᾷ εὐρείαν περίοδον τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἄνδρέου, καθὼς μάλιστα συνδέεται μὲ τὸ πολύπλοκον εἰσέτι πρόβλημα τῆς προσχωρήσεως τοῦ Ἄνδρέου ἐπὶ μικρὸν διάστημα εἰς τὸν μονοθελητισμὸν—προσχωρήσεως ἡ ὁποία σημειωτέον ὅτι οὐδόλως εἶναι βεβαία—καὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐκλογῆς του ὡς ἀρχιεπισκόπου Κρήτης, δὲν εἶναι ἐπαρκῆς διὰ τὴν ἀκριβῆ χρονολόγησιν. Ἡ καθ' ὑπόθεσιν προταθεῖσα χρονολογία παρὰ ταῦτα εἶναι ἡ πιθανωτέρα, ὡς θὰ φανῆ, πιστεύω, ἐκ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀνεκδότων μέχρι τοῦδε κειμένων τοῦ Ἄνδρέου, τὰ ὁποῖα καὶ πολλὰ εἶναι καί, ἀπὸ τοὺς τίτλους των τουλάχιστον, ἄκρως ἐνδιαφέροντα. Ἐνδιαφέρον ἰδιαίτερον θὰ εἶχε νὰ ἐκδοθῆ ὁ καὶ εἰς Fabricius ἀγνωστος λόγος «Εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Δέσποιναν ἡμῶν Θεοτόκον, ἀναγινωσκόμενος τῷ Σαββάτῳ τῆς Ἀκαθίστου»⁴⁴, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται εἰς τὴν καταστροφὴν ἐχθρικοῦ στόλου (τῶν Ἀράβων;) πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ συνδέεται διὰ τῆς χρήσεως ὄρων ἀπὸ τὰς περὶ τὴν θεωρίαν τοῦ μονοθελητισμοῦ συζητήσεις, πρὸς τὰ περὶ προσχωρήσεως τοῦ Ἄνδρέου εἰς τὸν μονοθελητισμὸν παραδιδόμενα καὶ συζητούμενα. Πρὸ τῆς ἐκδόσεως πᾶντως ὄλων τῶν ἔργων τοῦ Ἄνδρέου⁴⁵, τὴν ση-

⁴⁴) Τὸ κείμενον εὑρίσκεται εἰς cod. Baroccianus graecus 197, 573-579. Ὁ κῶδιξ ἀνήκει εἰς τὸν 14. αἰῶνα, ἐγγραφή δὲ διὰ χειρὸς τοῦ κωδικογράφου Γαλακτίωνος Μαδαράκη, ἐκ Τιβερίουπόλεως.

⁴⁵) Ὁ Fabricius, ὁ ὁποῖος παραθέτει πίνακα τῶν ἀνεκδότων λόγων τοῦ Ἄνδρέου Κρήτης, ἀναφέρει ἀπλῶς ὅτι ἐχρησιμοποιήθη κῶδιξ τῆς Bodleian Library (ex ms. codice Bodleiano). Πρόκειται, καθὼς διεπίστωσα, περὶ τοῦ cod. Laudienensis graecus 81, γραφέντος τὸν 17. αἰῶνα εἰς τὴν Νέαν Μονὴν Χίου ἐκ παλαιοῦ χειρογράφου, τὸ ὅποion δὲν ἀποκλείεται νὰ συνδέεται μὲ τὴν εἰς Χίον κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν φιλολογικὴν ἐργασίαν Λέοντος τοῦ Ἀλλατίου. Κατὰ τὸ σημεῖωμα τοῦ κῶδικος: «Μετῆρα ἀπὸ ἀρχαιοτάτου βιβλίου κατασκήπτου τῆ ἀρχαιότητι ἐκ μεμβρανῶν συνθετιζόμενον καὶ τῆ ἀρχαία τῆς θεομήτορος μονῆ ἐν τῇ Χίῳ συντηρουμένου». Περιγραφή τοῦ κῶδικος: Cox e H., Catalogi manuseriptorum bibliothecae Bodleianae I, 1853, 563 κ.εξ. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν περιεχομένων εἰς τὸν κῶδικα αὐτὸν λόγων τοῦ Ἄνδρέου σώζονται εἰς αὐτὸν καὶ μόνον τὸν κῶδικα καὶ εἰς οὐδένα ἄλλον. Τὸ θέ-

μασίαν τῶν ὁποίων ἀπέδειξε σαφῶς πρόσφατον δημοσίευμα⁴⁶, κατ' ἀνάγκην ἢ ἔρευνα θὰ στηρίζεται ἐπὶ βάσεων ὄχι ἀσφαλῶν.

Ὑπολείπεται νὰ ἀναφερθοῦν δύο ἄλλα σημεῖα ἀπὸ τὸ Ἐγκώμιον τοῦ Ἄνδρου, ἰδιαίτερος συνδεόμενα μὲ τὴν Κρήτην. Τὸ πρῶτον εἶναι ὅτι τὸ Ἐγκώμιον ἔχει γραφῆ εἴτε εὐθύς ἀμέσως εἴτε ὀλίγον ἔπειτα ἀπὸ ἐπιχειρηθεῖσαν καὶ ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν τῶν Ἀράβων διὰ στόλου ἐναντίον τῆς Κρήτης. Τοῦτο εἶναι σαφές ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν παράγραφον, ἰδίως δὲ ἀπὸ τὰς φράσεις: «*Δι' ὑμῶν βασιλεῖς ἐγείρουσι τρόπαια, δι' ὑμῶν στρατηγοὶ καὶ στρατιάρχαι ρωμαλεώτερον ἀνδραιοῦμενοι τοῖς ἀντιπάλοις γενναίως ἀντεπεξάγονται καὶ σκῦλα καὶ λάφυρα τῶ βασιλείῳ κράτει προσάγουσι. Δι' ὑμῶν ὄπλα βαρβάρων ἀλίσκεται καὶ ναυμαχίαι τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ ὑποβρούχοι θαλάττης γενόμεναι σχεδία κατὰ πελάγους ἐπιπολάζουσαι φέρονται*»⁴⁷. Τὰς φράσεις αὐτάς, αἱ ὁποῖαι ἄλλως εἶναι πολὺ γενικαὶ ὥστε νὰ μὴ βοηθοῦν εἰς τὴν χρονολόγησιν τοῦ Ἐγκωμίου, δεόν νὰ τὰς θεωρήσωμεν ὡς συνδεόμενας ἂν ὄχι ἀποκλειστικῶς, πάντως ὅμως ὀπωσδήποτε καὶ μὲ τὴν εἰδικὴν ἱστορίαν τῶν σχέσεων Ἀράβων καὶ Κρήτης. Ὁ Νικήτας ἄλλωστε εἰς τὸν βίον τοῦ Ἄνδρου ὁμιλεῖ διεξοδικῶς δι' ἀποτυχοῦσαν ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἄνδρου ἀπόβασιν τῶν Ἀράβων εἰς τὴν νῆσον: «*Οἱ*

μα τὸ ὅποιον τίθεται διὰ τοῦ κώδικος αὐτοῦ εἶναι ἰδιαίτερος σημαντικόν: ἐλπίζω νὰ ἐπανέλθω.

⁴⁶) Nissen Th., *Diatribē und Consolatio in einer christlichen Predigt des achten Jahrhunderts*, «*Philologus*» XCII, 1937, 177-198. Πρόκειται περὶ ἀναλύσεως τοῦ λόγου τοῦ Ἄνδρου «*Εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ εἰς τοὺς κοιμηθέντας*» (Migne, PG., 97, 1268-1301). Ὁ Nissen διεπίστωσε εἰς τὸν λόγον αὐτὸν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῆς «*Διατριβῆς*» τῶν Κυνικῶν. Δι' ἄλλης ἐργασίας του ὁ ἴδιος ἔδειξε πόσον ἀναγκαῖα εἶναι ἡ μελέτη τῶν χειρογράφων τοῦ Ἄνδρου, προκειμένου νὰ γίνῃ ἀσφαλῆς ἔκδοσις τοῦ κειμένου. Ἡ ἔκδοσις εἰς Migne ἐγένετο ἐπὶ τῆ βάσει περιορισμένου ἀριθμοῦ χειρογράφων: Nissen Th., *Zum Text der Rede des Andreas von Kreta über die Vergänglichkeit*, «*Philologus*» XCII, 1937, 382-385. Ἐξ ἴσου κακὴ καὶ δεομένη νέας μελέτης τῆς χειρογράφου παραδόσεως εἶναι καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Μεγάλου Κανόνος. Τὸ κείμενον δεόν νὰ ἀποκαθαρθῆ ἀπὸ τὰ παρεμβλητα τμήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ὁσίαν Μαρίαν τὴν Αἰγυπτίαν καὶ ἀπὸ τὰ εἰς Ἄνδρῆαν ἐγκώμια, νὰ ἐπινασυντεθῆ διὰ τῆς ὀρθῆς τοποθετήσεως τῶν τμημάτων του καὶ νὰ ἀποκατασταθῆ γλωσσικῶς. Ὅπως ἔχει ἐκτυπωθῆ καὶ χρησιμοποιεῖται (κατὰ τὸν ὀρθρον τῆς Πέμπτης τὴν 8ην ἐβδομάδα τῶν Νηστειῶν) εἶναι πλήρης λαθῶν. Μερικὰ χρήσιμα στοιχεῖα δι' ἀντιβολῆς ἑνὸς μόνου κώδικος πρὸς τὸ σύνθηες κείμενον παρέχει ὁ Παπαδόπουλος Κεραμεὺς Α., Ὁ Μέγας Κανὼν Ἄνδρου τοῦ Κρήτης. «*Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος*» 5, 1910, 501-513.

⁴⁷) Παροῦσα ἔκδοσις § 10, 14.

γὰρ Ἀγαθηνοὶ... διὰ πλῆθους σκαφῶν ἐν τῇ φιλοχρίστῳ Κορητῶν νήσῳ ἐκμανῶς ἐπέστησαν... τῷ γὰρ δυχρώματι τῷ προσαγορευομένῳ τοῦ Δοιμέως, ἐν ᾧ πρὸς τὸ σύνθημα ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος (ὁ Ἀνδρέας) μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ποιμαινομένου χριστιανικωτάτου λαοῦ διὰ τὰς ἐχθρικὰς ἐπιβάσεις εἰσήρχετο, οἱ βάρβαροι πρὸς πολιορκίαν παρακαθίσαντες καὶ πολλὰς μηχανὰς πρὸς παράταξιν πολέμων ἐν αὐτῷ ἐπιδειξάμενοι, τὸ ἄπρακτον ἑαυτοῖς περιέποιήσαντο, ζημίαν τὴν ἰδίαν κατάλυσιν ἀντὶ κέρδους τῆς αἰχμαλωσίας οἰκειωσάμενοι, ἐκ βελῶν τῶν εὐχῶν τοῦ πρὸς Θεὸν ὡς τόξον τὸ ὄμμα τείνοντος τοῦ ἱερέως πολεμηθέντες»⁴⁹. Δὲν ἀποκλείεται τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἀνδρέου νὰ συνδέεται πρὸς τὰ περιγραφόμενα ὑπὸ τοῦ Νικήτα γεγονότα. Ἡ ἀσάφεια ὅμως καὶ τῶν δύο κειμένων δὲν ἐπιτρέπει τὴν χρονολογικὴν των συσχέτισιν. Ὅπως δὲποτε τὸ ἐγκώμιον συνδέεται πρὸς ἐπιδρομὴν κατὰ τῆς νήσου⁴⁹ καὶ λόγῳ τῆς εἰδικῆς ἀναφορᾶς τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων διότι οὗτοι ἦσαν εἰδικῶς μάρτυρες καὶ προστάται τῆς Κρήτης, κατὰ τὴν φράσιν αὐτοῦ τοῦ Ἀνδρέου: «Ὅδοι τῆς ἡμετέρας πατρίδος πύργοι θεοπαγεῖς καθεστήκασιν, φύλακες ἀσφαλεῖς»⁵⁰, τοῦτο δὲ εἶναι καὶ τὸ δευτερον σημεῖον, τὸ εἰδικῶς ἐνδιαφέρον τὴν Κρήτην. Ἦδη τὸ 458, ὅτε οἱ ὀκτὼ ἐπίσκοποι τῆς Κρήτης ἔγραφον εἰς τὸν Λέοντα τὸν Α΄, οἱ Ἁγιοὶ Δέκα μάρτυρες ἦσαν οἱ εἰδικοὶ μάρτυρες καὶ προστάται τῆς νήσου: «*indicamus tranquillitati vestrae quia ab initio totius haereticae blasphemiae inexplerta est vestra Creta, decem martyribus provincialibus passionis tempore deprecantibus salvatorem Deum ut libera a temptationibus haereticis semper Creta eorum provincia servaretur*»⁵¹. Κατὰ τὴν Ἀφήγησιν καὶ κατὰ τὸ Ἐγκώμιον τοῦ Ἀνδρέου ἡ ἑορτὴ τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων δὲν ἦτο ἀπλῶς τοπικὴ ἑορτὴ, τῆς περιοχῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἐμαρτύρησαν, ἀλλ' ἑορτὴ εἰς τὴν ὁποίαν συμμετεῖχον ὅλοι οἱ Κρηῖτες. Αὐτοὶ ἄλλως οἱ μάρτυρες προήρχοντο ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς νήσου, πέντε ἀπὸ τὴν Γόρτυνα καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἀπὸ τὴν Κνωσόν, τὴν Λεβήνα, τὸ Πάνορμον, τὴν Κυδωνίαν καὶ τὸ Ἡράκλειον⁵². Ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ τοπικῆς ἑορτῆς

⁴⁹) Ἐκδοσις Παπαδοπούλου Κερραμέως, ἐνθ' ἄν. 177.

⁴⁹) Πρβλ. «Ἀλλὰ καὶ νῦν γε θερμότερον στήθετε μεθ' ἡμῶν... στήσαι τὸν καθ' ἡμῶν ἀφανῶς τε καὶ προφανῶς ἀνεγειρόμενον πόλεμον καὶ τρέψαι νῶτα τῶν ἡμᾶς ἔλεγον ὡφρυνόμενον». Παροῦσα ἔκδοσις § 11, 1.

⁵⁰) Παροῦσα ἔκδοσις § 10, 2.

⁵¹) Schwartz Ed., Acta consiliorum Oecumenicorum II, 5, 1936, 97. Τὸ κείμενον καὶ εἰς Pio Franchi de' Cavalieri, ἐνθ' ἄν. 1.

⁵²) Κείμενον Pio Franchi de' Cavalieri, 3, 4. Τὸ ὄνο-

δηλοῦται σαφῶς εἰς τὴν Ἀφήγησιν : « Ἐχοντες γὰρ τὴν μνήμην τῶν ἁγίων τούτων κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν ἄγουσιν, ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάντες συν-ερχόμενοι... ἀλλήλους συγκαλοῦντες καὶ πέμποντες μερίδας τοῖς πλησίον καὶ κατὰ πᾶσαν ἐκκλησίαν εὐωχούμενοι καὶ πανηγυρίζοντες»⁵³. Τοῦτο ἐπίσης εἶναι, νομίζω, σαφὲς ἀπὸ τὴν παρὰ γραφον τοῦ Ἐγκωμίου τοῦ Ἄνδρου καὶ ἰδίως ἀπὸ τὰς φράσεις : « τούτων τὰ ἱερά καὶ σεβάσματα λείψανα καθάπερ πλοῦτον πατρῶον ἢ Κρητῶν ἐκκληρώσατο νήσος» καὶ « τούτων τῶ μεγέθει τῆς ἐκκλησίας ἢ καθ' ἡμᾶς εἰκότως μητρόπολις φιλοτιμουμένη σεμνύνεται»⁵⁴. Ἡ διαπίστωσις αὕτη τῆς εὐθείας καθ' ὁλόκληρον τὴν νήσον λατρείας τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων δὲν εἶναι ἴσως ἄνευ σημασίας. Ἡ Κρήτη, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἥδη τῆς ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐμφανίζεται συνδεδεμένη μετὰ ἀποστόλους καὶ μάρτυρας, προνόμιον ὅχι σύνηθες εἰς τὰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος.

* * *

Ἡ παροῦσα ἔκδοσις τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ἄνδρου Κρήτης ἐγένετο ἐπὶ τῇ βίψει φωτογραφιῶν τοῦ κώδικος 88 τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, εἰρικομένου τώρα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως⁵⁵. Τὸ κείμενον τοῦτο τοῦ κώδικος διασώζεται εἰς ἀρίστην κατάστασιν, ἐλάχιστα δὲ εἶναι τὰ ἀνίατα ἢ μὴ δυνάμενα νὰ ἀναγνωσθῶσιν χωρία καὶ εἰς ὀλίγα μόνον σημεῖα ἐχρειάσθησαν φιλολογικαὶ ἐπεμβάσεις πρὸς διόρθωσίν των. Ἡ γραφὴ τοῦ κώδικος Χάλκης εἶναι ἢ καθαρὰ τοῦ τέλους τοῦ 9. πρὸς τὸν 10. αἰῶνα, ἀνήκει δὲ εἰς τὴν ἰδίαν οἰκογένειαν τῆς ὁποίας προΐσταται ὁ Παρισινὸς κώδιξ Α τοῦ Πλάτωνος⁵⁶. Ὁ κωδικογράφος τῆς Χάλκης ἀντέγραψε μετὰ

μα τῆς δευτέρας πόλεως παρεδόθη παρεφθαρμένον· πρόκειται περὶ τῆς Λεβή-
νος, τοῦ ἐπινείου τῆς Γόρτυνος· βλ. καὶ ἔκδ. Εὐγενίου Ψαλιδάκη, ἐνθ' ἄν. 575.

⁵³] Κείμενον Pio Franchi de' Cavalieri, 12, 3.

⁵⁴] Παροῦσα ἔκδοσις § 19, 5 καὶ 6.

⁵⁵] Ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μου εἰς τὸν καθηγητὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει κ. Ἰωάννην Παναγιωτίδην διὰ τὴν εὐγενῆ φροντίδα του νὰ φωτογραφηθῇ τὸ κείμενον, ὅπως ἐπίσης καὶ εἰς τὸν καθηγητὴν κ. Paul Maas, διὰ τὴν προσθυμίαν μετὰ τὴν ὁποίαν ἀντεπεκρίθη εἰς τὴν παρακλήσιν μου, νὰ μελετήσῃ καὶ αὐτὸς δυσανάγνωστα χωρία τοῦ κώδικος. Θερμὰς εὐχαριστίας ἐπίσης ἐκφράζω εἰς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Ἀρκαδίας κ. Εὐγένιον Ψαλιδάκη ν, καθ' ὑπόδειξιν καὶ ἐπιθυμίαν τοῦ ὁποίου ἀνεζήτησα καὶ εὗρον τὸ κείμενον περὶ τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων τοῦ Ἄνδρου. Διὰ τὴν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀρτιωτέραν ἐμφάνισιν τῆς ἐργασίας αὐτῆς, πολῦτιμος ὑπέρξεν ἡ συμβολὴ τῶν ἀγαπητῶν συναδέλφων καὶ φίλων κ. κ. Ν. Πλάτωνος καὶ Μ. Παρλαμά. Τοὺς εὐχαριστῶ ὅλως ἰδιαιτέρως.

⁵⁶] Alline H., Histoire du texte de Platon, 1915. 139 κ.ἑξ.

πολλῆς προσοχῆς τὸ πρότυπὸν του, τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ εἰς μεγαλογράμματον γραφῆν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ εἰς τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα ἀναφερόμενα σφάλματα.

Εἰς τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ φωτογραφίαι τοῦ διασωθέντος τμήματος ταῦ κώδικος 80 τοῦ Τουρίνου⁵⁷. Τὸ κείμενον ἔχει ὑποστῆ σημαντικὰς φθορὰς ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς. Τμημά του κατεστράφη ὀλοσχερῶς, πολλαὶ δὲ σελίδες ἐκ τοῦ ὑπολοίπου ἐβλάβησαν σοβαρῶς εἰς τὰ ἄκρα αὐτῶν ἄνω καὶ κάτω. Ἐὰν δὲν διεσώζετο ὁ κώδιξ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ ἔκδοσις τοῦ κειμένου τοῦ Ἀνδρέου.

Ὁ γραφεὺς τοῦ κώδικος τοῦ Τουρίνου ἀντιγράφει καὶ αὐτὸς ἀπὸ κώδικα μεγαλογραμμάτου γραφῆς, ὅπως φαίνεται εἰς τὴν σελίδα 27R, στήλη Α, στίχος 3, ὅπου παραθέτει τὴν λέξιν «κ λ η ρ ο ν» με κεφαλαῖα γράμματα εἰς τὸ τέλος τοῦ στίχου, μὴ δυνθῆεις προφανῶς νὰ ἀναγνώσῃ τὴν συμπλοκὴν τῶν κεφαλαίων γραμμάτων καὶ ἀντιγράψῃς αὐτὰ ἀκριβῶς ὅπως ἦσαν εἰς τὸ κείμενον. Ἐνοσθηγραφίας ἔχει πολλὰς, ἀρκεταὶ ὅμως ἐξ αὐτῶν ἔχουν διορθωθῆ μεταγενεστέρως ὑπὸ ἄλλης χειρός. Ὑπογεγραμμένη οὐδόλως χρησιμοποιεῖ. Ὅπως δὲ προκύπτει ἀπὸ τὴν διαφορὰν εἰς τὸν τίτλον καὶ ἀπὸ ἄλλας παραλλαγὰς ἀναφερομένας εἰς τὸ ἐνταῦθα κριτικὸν ὑπόμνημα τῶν δύο κειμένων μεταξὺ των, τὸ πρότυπον τοῦ κώδικος τοῦ Τουρίνου εἶναι διαφορετικὸν ἀπὸ τὸ πρότυπον τοῦ κώδικος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης. Ἐνίστε μάλιστα παρέχει καλυτέρας γραφάς. Λόγω τῆς διαφορᾶς αὐτῆς προτύπου εἶναι ἰδιαιτέρως λυπηρὸν ὅτι δὲν διεσώθη ὁλόκληρον τὸ κείμενον εἰς τὸν κώδικα τοῦ Τουρίνου.

Τὸ λάθος τῆς μεταθέσεως τῆς ἀρχῆς τοῦ κειμένου μεταξὺ τῶν σελίδων 23v καὶ 24r ὑπὸ τὴν ἀρίθμησιν 24r bis καὶ 24v ὀφείλεται προφανῶς εἰς λάθος κατὰ τὴν ἀρχικὴν στάχωσιν τοῦ κώδικος. Ἡ σελὶς 27v ἔχει μόνον μίαν στήλην. Ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ τῆς σελίδος καλύπτεται ἀπὸ τὴν φράσιν «καὶ σὺ Κ(ύρι)ε, Κ(ύρι)ε, μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς» γεγραμμένην πολλὰκις με διάφορον ἐκαστοτε τύπον γραφῆς καὶ ἀπὸ ἄλλας τινὰς φράσεις ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου. Οὐδεμίαν σχεσιν ἔχουν αὗται πρὸς τὸ κείμενον τοῦ Ἀνδρέου καὶ εἶχον προφανῶς γραφῆ προηγουμένως, ἐξ οὗ καὶ ὁ γραφεὺς ἐχρησιμοποίησε τὴν μίαν μόνον στήλην τῆς σελίδος.

⁵⁷) Θεομὰς εὐχαριστίας ἐκφράζω εἰς τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Παλερίνο τῆς Ἰταλίας κ. Bruno Lavagnini, διὰ τὴν προθυμίαν μετὰ τὴν ὁποίαν ἐφρόντισε νὰ ἀποκτήσω φωτογραφίας τοῦ κώδικος τούτου.

Τ Ο Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

Τὸ κείμενον ἀκολουθεῖ τὸ ἐπόμενον σχῆμα: § 1. Ὁ ὁμιλητὴς εἰσάγει τὸ ἐγκώμιον διὰ περιγραφῆς τῆς σημασίας τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ παρουσία του μεταξὺ τοῦ ποιμνίου του κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων. § 2. Ἡ ἑορτὴ τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων εἶναι ἡ καλύτερα προετοιμασία διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Γεννήσεως. § 3-4. Γενικὸς χαρακτηρισμὸς τῆς ἀρετῆς τῶν Δέκα καὶ τῆς ἐσωτερικῆς των προετοιμασίας. § 5. Ἐκδοσις τοῦ διατάγματος τοῦ Δεκίου καὶ ἀντίδρασις τῶν Δέκα διὰ πολεμικῆς κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ δημοσίας ὁμολογίας τῆς χριστιανικῆς των πίστεως. § 6. Πρῶτος ἄθλος τῶν Δέκα: σύλληψις, διαπόμπευσις, φυλάκισις. § 7. Οἱ Δέκα πρὸ τοῦ ἀνθυπάτου: Ἀπολογητικὴ. § 8. Οἱ Δέκα πρὸ τῶν μαρτυρίων: Δευτέρα ἀπολογητικὴ. § 9. Μαρτύριον, τρίτη ἀπολογητικὴ καὶ θάνατος. § 10. Ἐγκώμιον τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων. § 11. Δέησις.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ Η(ΑΤ)Ρ(Ο)Σ ΗΜΩΝ ΑΝΑΡΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟ- (P 214v)
ΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ, ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ
ΑΓΙΟΥΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥΣ ΔΕΚΑ ΜΑΡΤΥΡΑΣ, ΟΤΕ ΥΠΟ ΤΗΣ
ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΟΣ ΒΙΑΣ ΕΞ ΥΠΟΣΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ ΠΛΟΟΣ ΕΠΙ-
5 ΣΤΑΣ ΤΟΝ ΠΑΡΟΝΤΑ ΕΣΧΕΛΙΑΣΕ ΛΟΓΟΝ.

1. Ἐποθεῖτε τάχα τὴν ἡμετέραν ἐπάνοδον, ὃ φίλοι καὶ δελ- (T 24r bis)
φοὶ καὶ τέκνα; καὶ γὰρ ἡσθόμην τῶν μὲν ἐσχομένων ἐπὶ
ταύτης ἡμᾶς αὐθις ἰδεῖν τῆς καθέδρας καὶ τῆ λαμπροῦ συμπα-
ρεῖναι τῶν ἑορτῶν ἡμέρα, τοῦτο μὲν τῶν μαρτύρων, τοῦτο δὲ
10 καὶ Χ(ριστο)ῦ τοῦ μεγάλου καὶ μόνου καὶ πρώτου πανκυριάρχου
καὶ τῆς || λαμπροφωρίας ἐξάρχοντος, τῶν δὲ πνυθόμενων P 215r
καὶ τοιάδε λεγόντων: 2 «ποῦ ὁ π(ατ)ήρ; ποῦ ὁ ποιμήν; ποῦ ὁ
τὰς ἑορτὰς ἡμῖν λαμπροτέρας ἀποτελῶν καὶ τῆ ἑαυτοῦ παρου-
σία φαιδροτέρας ποιῶν τῶν ἁγίων τὰς μνήμας καὶ οἷς ἂν μά-
15 λιστα πνευματικῶς ἐστιᾶται λόγοις ἡμᾶς τὰς ἱερὰς ἡμῖν ἐπανα-
πτύσσων βίβλους καὶ μονορουχί βοῶν δι' αὐτῶν: «τεκνία,
ἐσχήτη ὄρα ἐστὶν καὶ δεῖ προσεπιγνῶντας ἡμᾶς ἑαυτοὺς προσε-
δρεῦεν θ(ε)ῶ καὶ τοσοῦτα πλέον ἐγγίξειν αὐτῶ, καθὼς ἡ

Codex Chalciensis 88 (= P), ff. 214 - 223. Codex Taurinensis 80 (= T), ff. 27 - 28.

Titulus T: ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΑΝΑΡΕΟΥ ΑΡΧ(Ι)ΕΠΙΣΚ(Ο)Π(ΟΥ) ΚΡΗΤΗΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΜΑΡΤΥΡΗΣΑΝΤΑΣ (m. -ΟΣ· corr. m. s.) || 3 ΚΑΛΛΗΝΙΚΟΥΣ P || 6 ἐποθεῖται T || 8 αὐθις T· καθαίδρας T· corr. m.s. || 9 ἑορτῶν T· corr. m.s. || 11 λαμπροφωρίας T· corr. m. s. || 13 ἑορτὰς T· corr. m.s. || 17 καιρὸς ἐπιγνῶντας T || 18 τοσοῦτο T.

20 θεία σάλπιγξ βοᾶ, Παῦλος ὁ θεορήτωρ, ὄσφ μᾶλλον βλέπομεν
 ἐγγίζουσιν τὴν ἡμέραν». 3 πού τοίνυν ὁ τὰς θείας ἡμῖν ἱερολο-
 γίας ὑποφωνῶν καὶ τὸν τόνον ἡμῖν τῆς προθυμίας συντονότε-
 ρον τῷ καθ' ἑαυτὸν διανιστῶν ὑποδείγματι; Μῆτι ἄρα μακρὰν
 ἀποστάς τῆς πατρίδος τῆς ἡμετέρας ἀπόλετο; μῆτις ἀναπερώ-
 25 σασ πόθος αὐτὸν τῆς πρὸς τοὺς οἰκίους ἄρας φιλοστοργίας
 ἀνέμνησεν, ὡς ἂν νικῶντος τοῦ πόθου τὰ τοῦ δρόμου διαροῆξαι
 δεσμὰ καὶ τὴν ὡς ἡμᾶς παλινοδίαν ἄσαι; 4 Ἡ τάχα θεία τις
 αὐτὸν ἐπανήγαγεν δύναμις καὶ μάλιστα τοῖς ἀγίοις οὖς καὶ διὰ
 σπουδῆς αἰεὶ || γεραίρειν δι' ἑαυτοῦ προθυμούμενος; καὶ νῦν γε
 30 θερμοτέρου διεσπούδασε κρεῖττον ἢ κατὰ δύναμιν ἐπὶ τὴν πν(ευ-
 ματι)κὴν ἑαυτὸν συντείνας πανήγυριν καὶ μάλα γε εὐκότως· 5 καὶ
 γὰρ ἔτυχε τῶν σεβασμίων αὐτῶν λειψάνων τὴν ἱερὰν ἐπιφερό-
 μενος λάρακα καὶ πανταχόσε ταύτην περιάγων, ὅθι καὶ ὅποι
 πορεύεσθαι πέφυκεν ὡς λίαν αὐτῷ τὰς τρίβους διομαλίζουσιν
 35 καὶ ταύτην ἑαυτῷ λαμβάνων συνέκδημον ἀσφαλῆ συνοδοιπό-
 ρον ἐπάγεται». 6 Ταῦτα μοι δοκῶ τοῖς πολλοῖς ἀπόντων ἡμῶν
 πρὸς ἑαυτοὺς διαλογίζεσθαι· φιλοῦσι γὰρ οἱ αἰ παῖδες εὐγνώμο-
 νες π(α)ρὶ φιλοστόργῳ τοιαῦτα χαρίζεσθαι· καὶ οὗτος ὁ πό-
 40 θος αὐτοῖς, ἰδεῖν τε δι' αὐτοῦ ἡμᾶς σωματικῶς παρόντας
 καὶ φωνῆς ἀκούειν διδακτικῶς ὁμιλοῦντος. || Τοῦτο δὲ, ὅπερ
 νῦν ὄρατε παρόν τε ὁμοῦ καὶ τελούμενον. 7 Πάρεμι τοίνυν αὐ-
 τὸς ἐγὼ σήμερον ὑμῖν τῷ ζῶντι λόγῳ, τὸν ἱερὸν τουτοῖ περι-
 πτυσσόμενος σύλλογον καὶ οἷόν τι ξένιον τῆς ἐκδημίας τῆς
 ἡμετέρας τὸν παρόντα λόγον ὑμῖν τε καὶ τοῖς Χ(ριστο)ῦ μάρτυσι·
 45 ἡμῖν ἦκοντα καὶ οἷς ἂν μάλιστα συνησθεῖεν οἱ μάρτυρες συνει-
 σάγοντα μειλχίως προσήκασθε, ἵν' ἀπέλθῃτε τὰ τῆς ἐορτῆς εὐ-
 φρόσυνα καθάπερ ἄνθη φιλοτίμως ἀνυδησάμενοι καὶ πολλὴν
 ἐντεῦθεν τὴν ἐπικαρπίαν δρεψάμενοι.

T 24v bis

P 215v

2. Τοιγαροῦν μαριτύρων ἡμῖν ἐορτὴ καὶ πανήγυρις ἐφέστηκε

19 Cf. Rom. XIII, 12.

19 σάλπηξ βοᾶ T: βοᾶ corr. m. s. || 20 ἡμῖν omit. T || 21 συντο-
 νώτερον T: συντονότερον corr. m. s. || 22 ὑποδείγματι T || 22 μακρὰν ἀπό
 τῆς π. T || 23 ἀραπαιρόσους T || 24 τὴν P: φιλοστοργίας T || 27 οἷς διὰ T
 || 29 διεσπούδασεν κρηττον T: δύναμην T || 31 ἔτυγεν T: ἐπιφανοῦμενος T || 39
 ἀκούειν T: τούθ' ὅπερ T || 40 παρόν usque τοίνυν αὐ...non legitur in T || 41
 τουτογὲι T || 42 ἐκδημίας T || 44 δέξασθαι T || 45 ὑμῖν T: συνησάγοντα T || 46
 προσήκασθαι T: ἰναπέλθῃται T: corr. m. s. ἐορτῆς T: corr. m. s. || 49 ἐορτῆ
 T: corr. m. s. ἐφέστηκεν T.

50 σήμερον, πᾶσαν ἡμερᾶν τὴν πάτριον συγκαλοῦσα φιλοφρόνως ἡμέ-
ρουιν καὶ μοι παρήτω νῦν ὁ Κρήτης ἅπας φιλομάρτυς λαὸς τῆ
δεκάδι τῶν μαρτύρων περιχορευῶν ἐν πνεύματι καὶ τῆ Χ(ρι-
στο)ῦ γεννήσει τιυτήν ἐπεισόδιον προσάγων τὴν ἑορτήν, ὡς ἂν
περ δῶρα πολύτιμα || γεννηθέντι Χ(ριστ)ῷ προσαγόμενα καὶ T 21r
55 τόσω πλέον τῆς μαγικῆς δωροφορίας τὸ περιὸν ἔχοντα, ὅσω
τότε μὲν αἰσθητὰ ἦν τὰ προσαγόμενα, νῦν δὲ νοητὰ καὶ τῆς
Ἰ(ησο)ῦ μεγαλειότητος ἄξια. 2 Πίστις δὲ εἶεν ταῦτα προδήλως
δοθῆ, ἐλπίς τε δραστήριος τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκειμένων ἀγα-
θῶν τοῖς ἀξίοις, ἀγάπη τε αὐθις ἢ διὰ βοῆς καὶ διάπυρος τῆς
60 ἁμιγυῶς πρὸς θεόν οἰκειώσεως ἢ ἀναβάσεως, ὧν οὐδὲν τοι-
οῦτον οἶδεν χροσὸς καὶ σμύρα καὶ λίβανος συνεισάγειν τοῖς
αἰσθητῶς περὶ αὐτὰ βλέπουσιν. 3 Ὁρᾶτε οἷς ἢ γενέθλιος τοῦ
δεσπότητος πανήγυρις κατασεμνύεται δώροις; Ὁρᾶτε τὸ τῶν μαρ-
τύρων ἐγκώμιον εἰς οἶον ἕνρος ἡμᾶς ἀνεβίβασεν; Ὁν ἄρα θεο-
65 μῶς διετέθητε τοῖς λεχθεῖσιν καὶ τοῖς ἀθληταῖς μερίστην χάριν
κατέθεσθε τῆς Χ(ριστο)ῦ γεννήσεως τὴν ἐαυτῶν προεισαγαγοῦσι
πανήγυριν καὶ οἴονει πρόθυρα τῆς βασιλικῆς ἑορτῆς τὰ προ-
αῦλια τῆς αὐτῶν φωτοφόρου σκηνῆς || προανοίξασιν; 4 Ὁδοῦν P 216r
ἔστω τις ἡμῖν προεξάρχουσα τῶν ἄλλων μαρτυρικῶν ἑορτῶν ἢ
70 παροῦσα πανήγυρις, ὅσω καὶ τῆς δεσποτικῆς θεοφανείας ὑπάρ-
χει προοίμιον, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὴν τοπικὴν τοῦ χρόνου διάστα-
σιν, κατὰ γε τὴν κυκλοφορικὴν τοῦ ἔτους περίοδον, καθ' ἣν
πρὸ ἐκείνης ταύτης ἑορτάζειν χρονικῶς ἐναγόμεθα.

3. Καίρος δ' ἂν εἴη τὸ χρέος ἀποῦσαι τοῖς μάρτυσι καὶ δια-
75 δεῖξαι τῷ λόγῳ τίνες τε εἶεν οὗτοι καὶ ὅθεν ἔφν τούτων ἕκα-
στος καὶ τίνα τὴν κλήσιν ὁ καθὲς εἰλήχει καὶ οἷας ὡς ἂν εἴποι-
μεν περιοικίδος ἐτύγχανον ὄντες καὶ ὅπως ἐς ταῦτ' ὀνομα-
σάμενοι προελθόντες

50 ἀποβαλοῦσα T || 51 ὁ Κρήτης omit T || 52 χορευῶν T: χορευῶν corr.
m. s. || 53 γενέσει T· ἐπισόδιον T· corr. m. s. προσάγων P· ἑορτήν T· corr.
m. s. || 53-54 ἂν περ δῶρα πολύτιμα non legitur in T || 55 δωροφορίας T· ἔχον-
τα T· corr. m. s. || 57 ἢ ἐναῦτα T || 57-58 ὁρθῆ προδήλως T || 58 ἁπλῆς T ||
59 αὐθις T· αὐθις corr. m. s. δι' ἃ βοῆς καὶ διὰ πυρός T || 60 ἁμιγυῶς T ||
61 οὐδὲ χροσὸς ἢ σμύρας ἱκανὸν συνεισάγειν T || 62 ὁρᾶται T· corr. m. s. ||
63 ορᾶται T· corr. m. s. || 64 ἀνεβίβασεν T || 65 διετέθηται T· corr. m. s. ||
66 κατέθεσθαι T· corr. m. s.· προεισαγαγοῦσιν T || 67 βασιλικῆς ἑορτῆς non le-
gitur in T || 69 ἑορτῶν T· corr. m. s. || 70 θεοφανείας T || 72 κυκλοφορικὴν
T· corr. m. s. || 73 προεορτάζειν T· ἐναγόμεθα T || 74 χρέως T· corr. m. s.
ἀποῦσαι T || 75 ἔφοι P: ἔφν T || 76 καθὲς ἡλήχει T || 76 ἐς αὐτῶν προελθόντες
T· προελθόντες corr. m. s.

- θόντες εἰς ἓν ἅμα συνηρέθησαν σύνταγμα. 2 Παρὸν οὖν μετὰ
 80 χεῖρας ἀναλαμβάνουσι τὰς περὶ αὐτῶν συγγραφὰς τῷ βουλομένῳ
 παπῆτι τρανώσιν αὐτόθεν ἐκδιδαχθῆναι ὄνομα τούτων καὶ τύχην,
 ἀξίαν τε καὶ πατριδα καὶ γένος καὶ ὅσα τὴν ἀρίστην || τῶν ἀν- T 21v
 δρῶν παριστάνειν οἶδεν ἐθγένειαν, δι' ὅν τε τὸ σέβας αὐτοῖς
 ὑπῆν καὶ τὸ περὶ τὴν πίστιν ἐδσταθῆς τε καὶ πάγιον, παρέλκον
 οἶμαι προσθεῖναι τοῖς ἐγκωμίοις, ὅτι μὴ καθ' ἰστορίαν ὁ
 85 λόγος μοι συνεσκεύασται τῶν κατ' αὐτοὺς ὡς μάλιστα μαρτυ-
 ριῶν. 3 Ἄνο γὰρ ἦσιν ἀναφανδὸν συγγραφὰ διεξοδικώτερον
 πως τὰ καθ' ἕκαστον ἀναφέρουσαι. Ἄ δὲ νῦν λέγειν εἰκόσ,
 ταῦτα λέξεται.
4. Οὗτοι μίαν μὲν ἐπὶ γῆς πατριδα, τὸ Κρητῶν ἔδαφος ἐπε-
 90 γράφοντο, οὐκ' ἐκ μιᾶς ὡς ἂν τις εἴποι περιοικίδος ὀρμώμενοι,
 "Ἄλλην γὰρ ἄλλος ἐπεκέκλητο πόλιν, μίαν δ' οὖν ὅμως ἅπαντες
 ἀνεγράψαντο πατριδα, τὴν ἄνω πόλιν" αὐτοῦ γὰρ ἦν αὐτοῖς τὸ
 πολίτευμα, δεκάς ἀληθῶς εἰς ἐνάδα μίαν συνεξευγμένη καὶ τὸν
 95 τελειὸν ἀριθμὸν ἑαυτῇ συμπληροῦσα, χορὸς ἀγιόλεκτος· 2 σύστη-
 μα ἱερὸν· δῆμος ἅγιος, ἄνδρες αὐτὸ τῆς ζωῆς τὸ βιώσιμον
 ἄγοντες καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος ἐν ἑαυτοῖς ἐξεικονίζοντες,
 ὁμότιμοι τὴν ἀξίαν, ὁμόζηλοι || τὴν προαίρεσιν, ἴσιν τὴν πρὸς P 216v
 τυράννοισ ἀνδρείαν καὶ τὴν ἔνστασιν ἔχοντες, μιᾶ περιπεφρα-
 γμένοι παντευχία τῇ πίστει οὐδὲν κόσμου ἐν ἑαυτοῖς φέροντες,
 100 πάντα θ(ε)ῶ προσεἰργάντες, ἑαυτοῖς καὶ τὰ σώματα καὶ ὅσα
 πρὸς τὴν ἄνω φέρειν οἶδε κατάστασιν 3. Μόνοι γὰρ οὗτοι μό-
 νοι κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ παρ' ὄλην αὐτῶν τὴν πάτριον ἀνε-
 δείκνυντο χώραν τοῖς τῆς ἀρετῆς ἐνασκούμενοι πόνοις, καὶ ἐν
 στόματι πάντων ἐφέροντο, στεροοὶ τινες ὄντες καὶ ἀδάμαντος
 105 ἰσχυρότεροι, πρὸς ἅπαν εἶδος ἀρετῆς γεγυμνασμένα τὰ τῆς ψυ-
 χῆς ἔχοντες αἰσθητήρια πρὸς διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ
 χείρονος· 4 καὶ τί θαυμαστὸν εἶ, πρὸς τὴν ἄθλησιν αὐτομολεῖν

78 παρὸν P: παρὸν T || 79 ἀναλαβῶν T || 80-81 τούτων usque ἀρίστην non legitur in T || 82 οἶον τε T: δι' ὅν P || 83 ὑπεῖν T: πίστιν T: παρέλκον T: corr. m. s. || 84 προσθήναι P || 85 μαρτυριῶν T || 86 εἰσιν ἀναφανδῶν T: corr. m. s.: διεξοδικώτερον T || 87 ἀναφαίρουσαι T: εἰκόσ T: corr. m. s. || 88 λέξεται T || 90 ἦποι περιοικίδος T || 93 συνεξευγμένη T: corr. m. s. || 94 ἐν ἑαυτῇ T || 95 αὐτὸ τῆς ζωῆς τὸ βιώσιμον T: αὐτὸ... τὸ omit. P. || 96 καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος non legitur in T || 97 ἦσιν T || 97-98 πρὸς τοὺς τ. T: ἔχοντες T: corr. m. s. || 101 οἶδεν T || 102 ἐκείνω (corr. m. s.) καιροῦ T: ἐκείνω P || 103 ἀσκούμενοι T: ἀνὰ στόμα T || 105 πάν T || 106 ἔχοντες T: corr. m. s.: αἰσθητήρια T || 107 χείρωνος P: ἦ T.

- μέλλοντες, τὰ μὲν τῆς σαρκὸς προκατεπάλαισαν πάθη, || πρὸς δὲ T 22r
 τοὺς ἀφανῶς ἐπιβουλεύοντας προπαρετάξαντο δαίμονας; ὃν
 110 ὑπεράνω γενόμενοι τὴν τυραννοῦσαν τέως τὸν τῆς φύσεως νό-
 μον δυσκαταγώνιστον ἐξεκρούσαντο μάχην. 5 Οὕτω τοὺς τῆς
 εὐσεβείας οἶδεν ὀπλίτας τὸ μέγα χριστιανῶν ἐπαλείφειν γυμνά-
 σιον· οὕτως οὗτοι προπαρεσκευασμένοι πρὸς τὴν κατὰ τῶν ἀο-
 ράτων πνευμάτων ἀνθωπλίζοντο δύναμιν, οἷόν τι παγκράτιον
 115 τὸν ἀγῶνα ρεανικῶς ὑπερχόμενοι· λέγω δὲ τὸν κατὰ τοῦ ἀρχον-
 τος τοῦ ἀέρος τοῦ σκοτίους τούτου, ἐπεὶ δὴ, καθ' ἃ φησὶν ὁ
 θεῖος ἀπόστολος «οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα ἦν αὐτοῖς
 τὸ ἀγώνισμα, πρὸς δὲ τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξου-
 120 σίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκοτίους
 τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς
 πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις». 6 Οὕτω τοίνυν
 ἑαυτοὺς προστομώσαντες οἱ γεννάδαι, καὶ γὰρ εἶχον παιδοτρι-
 βοῦσαν αὐτοὺς πρὸς τὴν κατ' ἀρετὴν τελειότητα τοῦ θ(εο)ῦ
 τὴν σοφίαν, τὴν πάντων διδάσκαλον, ἔτοιμοι καὶ πρὸς αὐτὴν
 125 ἤδη τὴν πάλην ὄντες ἐτύγγαρον.
5. Τοῦτον δὲ διακειμένοις τὸν τρόπον καὶ περιπαθῶς ἔχουσι
 πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶνας, ἐπέστη λοιπὸν αὐτοῖς καὶ ὁ
 πρὸς τὴν πά || λην καιρός, ὅς ἄνπερ ἀθλητὰς συγκαλῶν πρὸς τὸ P 217r
 τῆς ἀρετῆς στάδιον. 2 Αὐτίκα γοῦν οἱ ἀήτητοι, καθάπερ ἐμπει-
 130 ροπόλεμοι τὰ ὄπλα τῆς αὐτῶν στρατείας φραξάμενοι καὶ τὸν ἔν-
 δον ἀποτιναξάμενοι φόβον εὐθαρσῶς ἐπὶ τὴν παρατάξιν ἴεσαν,
 ὡς ἐπὶ τι θήραμα τὴν ἑαυτῶν ἰσχὺν παραθήγοντες, «ἴωμεν»,
 λέγοντες «ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας, ἴωμεν ἀμεταστρεπτὴ πρὸς τὸν ὑπὲρ
 Χ(ριστο)ῦ θάνατον, ἵνα καὶ σὺν Χ(ριστ)ῷ ζήσωμεν καὶ συμ-
 135 βασιλεύσωμεν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γερῶν ἅ || πολαύσωμεν, διὰ T 22v
 σὺν αὐτῷ βασιλεύσωμεν». 3 Οὕτως αὐτοῖς ὁ τῆς προθυμίας ἐξε-
 καύθη πυρρός, οὕτω πρὸ πάλης πρὸς τὴν τῆς πάλης συμβολὴν
 ἑαυτοὺς θωρακίσαντες ὡς ἐπ' αὐτὴν ἤδη χοροῦντες τὴν ἀθλησιν

117. Cf Eph. VI 12.

111 δυσκαταγώνιστον T· μάχη T || 112 ὀπλίτας T· corr m. s.· ἐπαλίφειν T·
 || 113 προπαρεσκευασμένοι T || 113 ἀοράτων T· corr. m. s. || 114 ἀνθωπλίζον-
 ται δυναστείαν T· ἀνθωπλίζοντο P || 115 ὑπερχόμενοι T· corr. m. s.· ἀρχωντος
 T· corr. m. s. || 116 ἐπειδὴ T· ἐπεὶ μὴ P || 125 ἐτύγγαρον T· corr. m. s.
 || 126 κακίους T ubi P διακειμένοις || 129 σὺν T || 130 στρατιᾶς T || 131
 εὐθάρσως P || 133 ἀμεταστρεπτὴ T || 136 οὕτως T· ἐξεκαύθει T· corr. m. s. ||
 138 θωρακίσαντες T.

μεγαλοφρόνως διέκειντο. 4 Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀσεβὲς ἐκεῖνο καὶ ἄθεον
 140 τοῦ τηρικᾶδε διώκοντος ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπὸ Ρωμαίους ἀρχὴν
 διηγγέλθη διάταγμα, τοὺς ὅποσοῦν τὸ μέγα περιέποντας ὄνομα
 πάντας πανταχοῦ συλλαμβάνεσθαι καὶ τοῖς τῶν διωκτῶν προσά-
 γεσθαι βήμασιν, εἶτα πειθοῖ πρότερον καὶ θωπείᾳ καὶ λόγοις
 145 ἀπαιτηλοῖς τῶν προσαγομένων ἕκαστον κολακεύεσθαι καὶ οὕς
 μὲν χρημάτων ἐπαγγελίαις, οὕς δὲ πλοῦτον πολυτελείᾳ καὶ
 ἀξιομάτων ἀποβουκολεῖν πειροῦσθαι τιμαῖς, ταῦτα γὰρ αὐτοῖς
 ἀθέως πρὸς ἐξαπάτην τῶν ἀπλουστέρων εὐρέματα, οὕς δὲ καὶ
 ἀπειλαῖς καταπλήσσειν τοὺς ὅσοι τυχόν πρὸς τὴν τοιαύτην ἀπο-
 νεύουσι πρόσταξιν, ναὶ μὴν καὶ τῆς ὀποιασοῦν εἰ τύχειεν ἀξίας
 150 ἀνηκέστοις αἰκίαις φειδοῦς ἀπάση· χωρὶς ἀνετάξεσθαι 5 σκότους
 δὲ καὶ δίνης νυκτερινῆς περικεχυμένης τῷ σύμπαντι ἐπὶ ξυροῦ
 τε χριστιανοῖς τῶν πραγμάτων κειμένων, ὡς ἄλλο μὴδὲν ἢ
 ὄνειροπολεῖσθαι τὸν θάνατον, τότε δὴ τότε οἱ νῦν γενναϊόφρο-
 νες φροσῆρων δίκην ἀναφανέντες, ὥσπερ ἐξ ἄλλου τινὸς στερε-
 155 ὠματος τῆς ἑαυτῶν ἕκαστος ἐστίας προήεσαν, χριστιανὸς σφᾶς
 αὐτοὺς ὀνομάζοντες καὶ τὰ στν || γητὰ τῆς εἰδωλικῆς μανίας ἄγη P 217^v
 καταφανῶς διαπύοντες, «ἄνδρες», λέγοντες, 6 «τίς ὑμῖν ἢ το-
 σαύτη περιχυθεῖσα πλάνη, τί πρὸς τοσοῦτον ἀρθεῖσα τῆς ἀσε-
 βείας ἢ φλόξ τὸ Κρητῶν ἔδαφος ἐπιβόσκειται; Τὸ τῷ σκότει
 160 προσθέμενοι τοῦ φωτὸς ἀποτρέχετε; Τί || τὸν ὄντως ὄντα θ(εὸ)ν T 23^t
 ἀγνοοῦντες τοὺς μὴ ὄντας θεοὺς προσκυνεῖτε; Τί τὸν ποιητὴν
 ἀθετοῦντες θεοποιεῖτε τὸ ποίημα; Οὐχ ὄρατε τὸν οὐ(ρα)νὸν καὶ
 τὰ ἐν αὐτῷ κάλλη, γῆν τε καὶ θάλασσαν καὶ τὸν ἀέρα τοῦτον εὐ-
 μηχάνως ἐξεργασμένα; Τίς τὸν ἐναρμόνιον τοῦτον ἐξωργάνωσε
 165 κόσμον; Ποῖος ἀριστοτέχνης οὕτω μεγαλοπρεπῶς αὐτὸν ἐτεκτή-
 νηατο; Μὴ οὕς ὑμεῖς προεστήσασθε δαίμονας, ὧν εἰδῶλα στή-
 σαριες ὡς θεοῖς προσκυνεῖτε; Μεταμιάθετε κἄν ὄψῃ γοῦν ποτε
 τὴν ἀλήθειαν, τοῦ ψεύδους ἀφρέμενοι. Θ(εὸς) ἐστὶν ἀληθὴς ὁ
 πάντα πεποιηκώς, θ(εὸς) ζῶν τε καὶ ἐνεργῆς καὶ πάντων

139 ἐκεῖνω T· corr. m. s. || 141 X(ριστιο)ῦ post μέγα T || 142 διοκτῶν T || 143
 πιθοῖ T· θολία T: θωπία corr. m. s. || 144 ἕκαστος T || 145 ἐπαγγελίας T || 146
 -τὰ γὰρ ἀν- non legitur in T || 148 ἀπονέμουσι P || 152 χριστιανοῖς T || 153 νῦν
 omit. T || 154 στεραιώματος T· corr. m. s. || 155 ἑαυτοῦ T· προῖεσαν T ||
 156 αὐτοὺς omit. T· εἰδολικῆς T· ἄρει P || 157 ὑμῖν T || 159 σκότι T || 160
 ἀποτρέχεται T· ὄντος T || 161 προσκυνεῖται T· corr. m. s.· ποιητὴν T || 162
 θεοποιεῖται T· ὄραται T· corr. m. s. || 164 ἐξεργασάμενον T· ἐξωργάνωσεν T ||
 165 ἀριστοτέχνης P· αὐτὸν omit. T || 166 προεστήσασθαι T· corr. m. s.· ὧν εἰ-
 δῶλα T || 167 προσκυνεῖται T· corr. m. s.· μιάθεται T || 168 τὸ ψεῦδος T· ἀληθῶς T.

170 προαγωγὸς καὶ τὰ ὅλα συνέχων· 7 τοῦτον ἡμεῖς προσκυνοῦμεν
καὶ ὑμᾶς προσκυνεῖν ἀξιοῦμεν, τὸν διὰ τὴν ἀθειήσασαν ἐν Ἀδὰμ
φύσιν τὴν ἐντολὴν τοῦ ποιήσαντος, τὸν αὐτοῦ μονογενῆ υἱὸν
ἐξαποστείλαντα πρὸς τὴν τοῦ γένους ἀνάκλησιν, ἵν' ὅλην τοῦ
175 πταισάντος ἐνδυσάμενος φύσιν, δίχα μόνου τοῦ πταισάντος,
ὅλην ἀνασώσῃται, ὅς δι' ὑπερβολὴν φιλαν(θροωπ)ίας τὸν ὑπὲρ
πάντων ἐπονειδιστὸν ἐκὼν ὑπέμεινε θάνατον, ἵνα πάθει τοῖς
ἑαυτοῦ τὰ ἡμέτερα καταναλώσῃ πάθη καὶ τῷ οἰκείῳ θανάτῳ
νεκρώσῃ τὸν θάνατον».

6. Τοιαῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν βραχεῖ καταφανεῖς γεγονότες, οἱ τῆς
180 εὐσεβείας ἀθληταὶ τῷ παρατυχόντι λαῷ διεξίεσαν. 2 Οἱ δὲ δῆ-
μος ὄντες ἀπειθεῖς καὶ περιπαθέστερον τῇ δεισιδαιμονίᾳ προσ-
κειμένοι, συνέσχον μὲν τὰ ὄτα, κλόνου δὲ καὶ ταράχου πᾶν
ἐπλήρουν, θροῦς τε ἦν ἄσημος περὶ τὸν δῆμον, ὡσὰν περὶ πο-
λεμίων ἐπελθόντων τῇ πόλει. Πᾶσιν δ' εἰς ὑπῆρχεν ἀγών, τὸν
185 ἐκείνοις καλῶς οἰκοδομηθέντα ὑργον διασαλεῦ || σαι τῆς πί- P 218r
σιεως· ἀλλ' οὐχ οἱ τοῦ Χ(ριστο)ῦ ὀπλῖται ἢ τῷ ἐκείνων θρόσει
τῆς γνώμης τι καθυφεῖκαν ἢ δειλία τὴν ἐντολμίαν παρήμει-
ψαν. Ἐπαγε. Καὶ οἱ μὲν οὕτως. || 3 Οἱ δὲ καθάπερ σκύλων T 23v
ἀρπαγὴν κατὰ τῶν ἀοιδίμων ὀρμήσαντες κλοιοὺς τε περιθέντες,
καθ' ὅλον τοῦ ἄσπεως διεπόμπενον, σοβοῦντες, ἄτιτοντες, θορυ-
βοῦντες, χοῦν ἐπιπάτιοντες, λίθοις βάλλοντες — καὶ τί γὰρ τῶν
λυπούντων οὐ πράτιοντες, οἷα τοὺς τοιοῦτους πράττειν εἰκὸς.
4 Φιλοῦσι γὰρ ὁ λαὸς οὗτος, δῆμος ὄντες ἀκάθεκτος τὴν ὀρμὴν,
τοὺς ὁμοίως αὐτοῖς ἐπιλυτῶντας κατὰ τῶν εὐσεβοῦντων ὀπλί-
195 ζεσθαι. Οὕτω μὲν οὖν τοῖς ἁγίοις ὁ πρῶτος ἀθλος διήνυτο.
5 Φρονεῖ δὲ τούτους εὐθὺς διεδέχετο καὶ δεσμὰ σιδήρων καθό-
λου τοῦ σώματος, πομπαὶ δὲ καθ' ἡμέραν καὶ πρόοδοι καὶ ἡ
τοῦ χροατοῦντος διάταξις, ὑποπιέζεσθαι τοὺς ἁγίους προστάτιον-
τος, καὶ πᾶσιν ἁπλῶς ἐξεῖναι κατ' αὐτῶν πᾶν εἴ τι καὶ βού-
200 λοιτο δοῦν.

7. Ἐπρόαιετο δὲ ταῦτα ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας. Τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ,

170 παραγωγὸς T || 173 ἀνάκλησιν T· ἦν' T || 176 ὑπέμεινε T || 182 τὸ
πᾶν T || 183 περὶ T || 184 πᾶσι δὲ T || 186 πολίται T || 186-187 εἰς τὸ ἐκείνων
θροσὺν τῆς γνώμης τι καθυφεῖκαν T || 188 ἐν σκύλων ἀρπαγῇ T || 189 ἀοιδί-
μων T || 190 καθόλου P· διεπόμπενων T· ἄγοντες T || 191 ἐπιπάτιοντες T· καὶ
omit. T || 192 λοιπούντων P· εἰκὸς T || 193 ἀκάθεκτον T || 194 αὐτοῦς T· ὀπλί-
ζεσθαι T || 195 διήνυτο T || 198 τάτιοντες T || 199 ἐξεῖναι omit. T· εἷς βού-
λοιο T || 201 τακτῆς δὲ ἡμέρας Γ.

- καθ' ἣν ἔδει πρόοδον ἔσεσθαι τῶν δεσμίων, ἄρτι τότε προπαρε-
 σκευασμένης τῆς τάξεως, ἀρθεῖς ἐπὶ βήματος ὁ τῆς χώρας ἀν-
 θύπατος παραστῆναι τοὺς ἅγιους προσέτατε δίκην ὑφέζοντας
 205 περὶ ὧν ἐγκαλοῦνται. 2 Οἱ, ἐπειδὴν εἰς μέσον ἤχθησαν καὶ
 πρὸ βήματος τοῦ δικάζοντος ἔστησαν — Πλατίμαιος οὗτος ἦν ὁ
 τῆς ἀσεβειστάτης ἐκπυρώσεως ἕξαρχος — οὐκ εἴτι καὶ δύο πα-
 θεῖν οἱ τοῦ Χ(ριστο)ῦ μάρτυρες ἢ τὸν ἀρχικὸν κατεπλάγησαν
 210 ὄγκον ἢ πρὸς τὰς ἀπειλὰς ὑπενόστησαν. 3 Πρὸς οὓς ἐκεῖνος
 ἠπιώτερόν πως ἐπιδείξας τὸ πρόσωπον, «οὗτον δὴ χάριν» ἔφη
 «δέον τοῖς τοῦ κρατοῦντος ὑποκύψαι θεσπίσμασιν; Αἰδοῖ καὶ
 φόβω τὸ παριστὰν ἐκείνω θῦσαι τοῖς παρ' ἡμῶν σεβομένοις
 215 θεοῖς. Ἀβούλητον ἔχετε τὴν προαίρεσιν, ἄνδρες εἰς τοσοῦτον
 ἀρετῆς ἐληλακότες, χρόνω τε βεβαιωθέντες ἐν τῇ τοῦ καλοῦ ||
 στάσει θεοῦς τε τιμᾶν || ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πείρα δεδιδαγμένοι. P 218v
 Ἄλλ' ἐμοὶ γνωμοδοτοῦντι πείθεσθε. Συμβουλευσαίμι ἂν ὑμῖν,
 ὧ ἄνδρες, ὑποκύψαι μὲν τῷ βασιλείῳ θεσπίσματι, θῦσαι δὲ σὺν
 ἡμῖν καὶ σπεῖσαι θεοῖς, οὓς ἡμεῖς εὐεργέτας ἴσμεν τε καὶ τι-
 μῶμεν, εἴθ' οὕτω τῆς παρ' ἡμῶν παραπολαῦσαι προνοίας, καθ'
 220 ἦν τὸ πᾶν διεξάγουσι, καὶ τῶν βασιλικῶν ὑποσχέσεων, αἷς φι-
 λοτιμεῖσθαι χαίρουσι τοὺς τιμᾶν τοὺς θεοὺς αἰρουμένους, καὶ
 τῆς τῶν χριστιανῶν ἀποκεῦν θρησκείας, αἵτε μὴδὲν δυναμένης
 χαρίζεσθαι τοῖς ταύτῃ προσκεκλιμένοις, πλὴν διὰ τὸν θάνατον
 225 πρὸς αὐτὸν οἱ μάρτυρες ἔφασαν «χαρίζεσθαι βούλεται τὸ μέγα
 Χ(ριστο)ῦ καὶ σεβάσμιον ὄνομα; Τί δὲ τῶν παρ' ὑμῶν νομιζο-
 μένων πολλὴν ἔχον τὴν ἀπὸ τῆς δόξης ἐπικαρπίαν οὐκ εὐκατα-
 φρόνητον τοῖς Χ(ριστο)ῦ καταφαίνεται δούλοις; οἱ δὲ ἡμεῖς
 230 οὔτε φιλοτίμως ὑπισχνουμένοις ἢ πρὸς ἕλιγον ἐπισαίνειν οἶδεν
 τὴν αἴσθησιν εἶχομεν οὔτε πρὸς ἀπειλοῦσι τὸν νοῦν τῆς εαυτῶν
 ἀνδρείας ὑμῖν ὑποζεύχομεν. Οὐχ οὕτως ἡμεῖς εὐκολοὶ καὶ τρε-
 πτοὶ τὴν διάνοιαν ὡς ἢ τοῖς ὀρωμένοις ἐπιτελεχθῆναι χαμερπῶς
 καὶ ἀθλίως ἢ τὸ μέγα καταπροδοῦναι τῆς ἡμῶν σωτηρίας κε-
 φάλαιον. Τί δὲ τοσοῦτον ἡμῖν ὑπισχνῆ, ὅσον ἀποστρεφεῖς. Σμι-
 235 κρολογία γὰρ ἄντικρυς πρὸς τὰ παρόντα ρέψαι τὸν νοῦν τῶν

202 δημίον T· ἄρτι τότε προπαρεσκευ- non legitur in T || 203 ἐπὶ τοῦ
 T || 204 προσέτατε T· ὑφέζοντας T· corr. m. s. || 206 Πλατίματος... ἕξαρχος:
 interpolatio ex margine? || 207 ἐκπυρώσεως T· οὐκ ἦτι καὶ δύο T: οὐκ εἴτι
 corr. m. s.: οὐκ εἴτι καὶ δύο P || 209 ὑπενόστησαν T || 210 ἠπιώτερόν T· ἐπιδείξας
 T || 212 παριστὰν Maas: παριστὰν P, T || 214 χρόνωτε πολὺ T. Post καλοῦ
 usque ad καὶ τῶν μὲν ἀγωγίμων 8, 9 periit in T.

μελλόντων καταφρονήσαντας, ὧν τὰ μὲν ἐπὶ κήρον τὴν ἀπόλαυσιν ἔχει, τὰ δὲ διαιωνίζουσιν καὶ οὐποτε λήγουσιν. Εἰ δέ σοι λήρος τὰ παρ' ἡμῶν καταφαίνεται καὶ πρὸς ὄργην ὁ ζῆλος σοι τέτακται, πειρῶ διδασθῆναι διὰ τῆς [πεί]ρας τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν».

240 8. Ταῦτα μὲν οὖν οὗτοι. 2 Ὁ δὲ δικαστὴς τούτων ἀκούσας, μεταβαλὼν αὐτίκα τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ὄψιν ἐπὶ σκηρῆς τέως παραδειχθεῖσαν τοῖς ἁγίοις ὑπαμίψας τοῦ ἠθους κατάστασιν, τὴν ἐντὸς παρεγύμνου δυσμένειαν. Οὐ γὰρ || ἦν ἐς τέλος προ- P 219r
245 σωπεῖω τὸν θῆρα καλύπτεσθαι τῆς εὐηθείας ἐλεγχούσης αὐτοῦ τὸ ἀπότομον. 3 Οἷα δὴ μεμνηνὸς αὐτίκα διαναστὰς ἐπ' ὀφθαλμοῖς ἄγεσθαι τῶν ἁγίων πᾶν εἶδος ὀργάνων κολαστηρίων διεκελεύετο, καταπλήσσειν ὥσπερ οἰόμενος τοὺς ἤδη καλῶς πε-
250 πουργομένους τῇ πανοπλίᾳ τῆς ἀρραγοῦς περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας καὶ πίστεως, ἐπεὶ μὴ ἄλλως ἢ οὕτως εἰώθησαν τοῖ[ς] σέβουσιν οἱ ἀσεβεῖς ἐπιτίθεσθαι, οὐδ' ἀνηθύνεσθαι ἢ οὐδ' βουληθέντες εἰπεῖν ἀληθέστερον οἱ τριτάλανες τῷ τῆς ψυχῆς ὄμματι καθιδεῖν, μηδαμῶς ἀλῶναι δύνασθαι τοὺς Χ(ριστο)ῦ φραξαμένους
255 τὴν ἀπροσμάχητον δύναμιν, ὅτι μὴδ' αὐτὸς ἀλωτοὺς εἶναι βούλεται τοὺς ἅπαξ οἰκειωθέντας αὐτῷ καὶ οἰονεῖ πως ἀγαματοφοροῦντας αὐτοῦ τὸν σταυρόν, ἐν ᾧ πάσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐθελοντὴς καθηλωμένος ἐτρέφατο. 4 Θανατώσει δ' ἂν τις εἰκότως αὐτῶν τὸ θαρσαλέον καὶ τὸ πρὸς τὰς ἀπειλὰς ἀνανταγώ-
260 νιστον οἶον αὐτοῖς ἐγεγόνει τὸ φρόνημα πρὸς τὰ τοῦ καταπλήσοτος αὐτοὺς ὄργανα τοῦ δικάζοντος. 5 Προὔκειτο γὰρ ἰδέα πᾶσα στρεβλωτηρίων ἐκ μόνης θεᾶς τοὺς ἐπὶ τὸ στάδιον ἦκοντας μορμολύτιουσα. 6 Καὶ δείξει γὰρ ταῦτα προῖων ὁ λόγος, ὅση τε τοῖς ἀθληταῖς τοῦ Χ(ριστο)ῦ κατ' αὐτὸν ἐγεγόνει τῶν βασάνων τὴν πεῖραν ἢ καρτερίαν καὶ τὸ πρὸς τὰς πένσεις εὐστα-
265 θές τε καὶ πάγιον. Ἦν οὖν ἰδεῖν ἐπ' ὄψεσι κείμενα τὰ φοβερὰ τῆς ἀμάχου κακίας θεάματα καὶ προβλήματα, οἷς αὐτοὺς ὁ τῆς πονηρίας ἀρχηγὸς ἐκπολεμώσας διάβολος κατὰ τῶν ἁγίων ἐξώπλισεν. 7 Τὰ δὲ ἦν ξυστήρες τε καὶ ἀκμαὶ σιδηρῶν καὶ μάχαιραι καὶ σοῦβλαι καὶ ὀβελίσκοι καὶ τήγανα, ἀρθρομέβολα τε καὶ
270 καταιπέλαι, τροχοὶ τε καὶ τροχαντῆρες καὶ ἄντυγες καὶ ἰκρία καὶ βόθροι καὶ ῥόπαλα, || κλῖναι τε σιδηραὶ καὶ κορηπίδες ἤλοις P 219v
πεπερονημένοι καὶ πῦρ ἀσφάλτω καὶ πίσση καὶ θείω καὶ σιπι-

259 ταῦτα P: corr. τὰ τοῦ || 265 ἦν οὖν P || 269 τίγανα, ἀρθρομέβολα P || 272 πεπαρονημένοι P: πεπαρμένοι Maas.

- πύρ τρεφόμενον. Ἐὼ λέγειν τὰ τῶν θηρῶν ἀγριώτατα φόβη-
 275 ρεῖτο τοῖς παλαμναίοις εἰς βορὰν τὰ τῶν ἀθλητῶν παραδιδούσι
 σώματα καὶ ἀπλῶς ὅσα καταπλήσσειν οἶδε τὸν ἐκτὸς ἄνθρωπον,
 ὧν οὐδὲν ἐφόβησεν ἢ ἐξέλυσε τοὺς γεννάδας ἐκείνους καὶ μεγα-
 λόφρονας καὶ ὄντως ἀριστεῖς τοῦ διὰ τὸν Χ(ριστὸ)ν ἀγωνίσμα-
 280 νημα καὶ πάντῃ ἀκατάπληκτον ἔχον, οὐ δὴ χάριν οἶα τὰ τῶν
 παίδων ὡσανεὶ μορμολύκια καὶ, ὃ φησὶν ὁ θεὸς Λα(υ)τῆδ,
 «βέλη νηπίων» ἠγοῦντο τὰ τῶν ἀλιτηρίων φόβητρα καὶ
 ἀραχνίων νημάτων ἀδρανέστερα καὶ σαθρότερα. Καὶ τί γὰρ ἦ
 285 οὐχ οὕτω ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἠγεῖσθαι διεννοοῦντο νεανικῶς
 οἱ γενναῖοι καὶ μεγαλόφρονες, οὐ καταπλεγέντες τῶν προκειμέ-
 νων οὐδέν, οὐ τῇ ἀπειλῇ τῶν κολαζόντων εἴξαντες; 9 Οὐχ εἴτι
 καὶ βλοσυρὸν αὐτοῖς διεβλέποντο καὶ τοῖς τραχύτεροις τῶν τι-
 μωρητικῶν ὁργάνων ἐχρῶντο πρὸς τὸ κἂν μειρίως αὐτῶν ὑπο-
 290 σαλεῦσαι τὸ τῆς γνώμης στερέμμιον, ἀλλ' ὡς ἂν περ ἄθραστοι
 καὶ ἀρραγέστατοι πρόβολοι τὰ τῶν βασάνων διεκρούσαντο κύ-
 ματα, πρὸς ἓν τοῦτο διὰ σπουδῆς ἔχοντες, τὰς ψυχὰς ἔσω λι-
 μένων τῆς ἀνωτάτω δόξης ὡς ναῦς διασώσασθαι || καὶ τῶν μὲν T 24r
 ἀγωγίμων ἀποβαλέσθαι μηδέν, πρὸς δὲ τὸν ὄρμον τοῦ θείου
 295 θελήματος τὴν εἰρεσίαν τοῦ δρόμου στήσαντες αἰωνίως διανα-
 παύεσθαι. 10 Ποῦ γὰρ ἦ πρὸς ἐκείνην ἀπέβλεπον τὴν μισθαπο-
 ποδοσίαν οἱ γενναῖοφρονες; 11 Ἦδεισαν γὰρ ταῖς Παύλου κα-
 λῶς διδαχθέντες φωναῖς || «οὐκ ἄξια» λέγοντος «εἶναι τὰ P 220r
 παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν
 300 δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι εἰς ἡμᾶς». 12 Καὶ τοῦτο ἦν
 αὐτοῖς τὸ ἀγώνισμα, πρὸς τὸ βραβεῖον φθάσαι τῆς ἄνω κλήσεως,
 ὅπερ οἶδεν μόνη χαρίζεσθαι ἢ περὶ τὰ δεινὰ καρτερία καὶ ἡ
 τῶν ρεόντων κἂν τερπνὰ ἦ καὶ τὴν αἰσθησὶν ἐπιπέλογοντα κατα-
 φρόνησις. 13 Ὡς δὲ τῶν κολαστηρίων ὁργάνων ἕκαστον κατὰ
 τὸ προσταχθὲν προετέθη, «τί φρατέ;», πρὸς αὐτοὺς ὁ πικρὸς
 305 ἐκεῖνος ἔφησε τύραννος, «τίς ὑμῶν ἢ τοσαύτη τοῦ θράσους ὄρ-

282 Liber Psalm. I.XIII, 7: βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν.

297 Cf. Rom. VIII 18.

279 ρωμαλίων P || 282 αλιτηρίων P || 292 καὶ τῶν μὲν incipit T post v.
 214 || 294 νοσίσαντες T || 296 εἶδησαν P: ἤδεισαν T || 301 πρὸς τὰ δ. T || 302
 εἴη T || 304 προετέθει T: πικρὸς T || 305 τοσαύτη omit. T.

- μή; πῶς οὕτως ὑμῖν ἢ τόλμα τὸ γαῦρον τῆς παρορησίας ὡς τὸ
 τυχόν σχεδιάσασα βασιλικῶν καταφροεῖν ὑμᾶς θεοπισματίων
 παρέπεισεν, μήτε πρὸς τὴν ἀπτόθεν τοῖς πειθαρχεῖν αἰρουμένοις
 310 φιλοτιμίαν τὴν διάνοιαν ῥέψαντες, μηδὲ τὴν ἄλλως τοῖς ἀπει-
 θοῦσιν ἐξαπιτομένην ὀργίλως δυσμένειαν ἐκφυγεῖν ἐθελήσαντες;
 14 Ἄλλ' εἶγε τῆς προκειμένης ὑμῖν ἀπαραιτήτου δίκης ἐκφυ-
 γεῖν βούλεσθε καὶ τὴν ἐκ τοῦ δικαστηρίου ποινὴν ἀποτρέψα-
 σθαι, ἄσμενοι διατεθέντες, τοῖς ἱεροῖς τῶν θεῶν βωμοῖς σὺν
 315 ἡμῖν ἐπιστάντες θύσατε καὶ τὴν αὐτῶν ἐξιλεώσασθε προμηθε-
 σιάτην ἐδосέβειαν». 15 «Ἄλλ' οὐ θεοὶ» πρὸς αὐτῶν ἔφασαν οἱ
 γεννάδαι «τὰ παρ' ὑμῶν σεβαζόμενα ξόανα. Ἡ γὰρ ἂν καὶ τῶν
 προσαγομένων αὐτοῖς θυσῶν ἐψηθάνοντο. Καὶ πῶς δ' ἂν αἰ-
 σθηνοῦντο, χθὲς μὲν ὕλη σαθρὰ καὶ πυρὸς ὄντες ὑπέκκανμα, || κἂν T 24v
 σχῆμα σώζωσιν ἀνδριάντος κατὰ τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν, νῦν δὲ
 320 ψευδώνυμοι θεοὶ παρ' ὑμῶν κηρυττόμενοι; οἷς δε μὴ πρόσεστιν
 μηδὲ κτηνῶν αἰσθησις, ἄψυχοι γὰρ, ποῖον ἂν καὶ προσαχθείη
 σέβας; 16 Τοῖς μὲν γὰρ ζωτικὴ τις ἔμφυτος ἐνέσπαρται δύνα-
 ρ 220v
 μις, καὶ μὴν καὶ πνοὴ καὶ σώματος || κίνησις καὶ τῶν ὀργα-
 νικῶν αἰσθητηρίων ἕκαστον, τοῖς δὲ οὐδεμία τὸ παράπαν ἔμφυ-
 325 τος ἐνυπάρχει κίνη[σις]. Πῶς γὰρ ἂν καὶ κινοῖντο, τοῦ κινουῦν-
 τος οὐκ ὄντος; 17 Πᾶν γὰρ κινούμενον ὑπὸ τοῦ πάντως κί-
 νεῖται, οἷς δὲ φυσικὴ μὴ πρόσεστιν κίνησις, οὐδὲ αἰσθησις δη-
 λονότι καὶ φυτὰ μὲν τῆς φυτικῆς αὐξήσεως οὐκ ἐστέθηται,
 μετέχει δὲ ῥοῆς τε καὶ ἀπορροῆς τούτων ἕκαστον. 18 Ἐκφύει
 330 γὰρ καὶ βλαστάνει καὶ κατὰ καιρὸν αὔξει καὶ καρπὸν ὄριμον
 φέρει τροφίμον τε καὶ ἥδιστον καὶ τερπνὸν οὐχ ἥτιον τῇ ὀρᾷσι
 τὴν ὄσφρησιν, τοῖς δὲ οὐδὲ ἀκοῆ ἢ φωνῆς τινος τῶν ἐντόμων
 ἐμπέφυκε δύναμις· καὶ μάλα εἰκότως. Παρ' οἷς γὰρ τιμὴ τε
 335 καὶ ὕβρις τὸ ἴσον ἔχει, τάχα ἂν καὶ τοῦ ἥδοντος καὶ τοῦ λυ-
 πῶντος ἴσται τὸ μέσον οὐδέν, οὐ πυρὸς χωνεύοντος εἰ τύχοι
 χαλκὸν εἶναι τὸ ὑποκείμενον, οὐ σιδήρου κολάπτοντος εἰ λίθος

308 ἐρουμένοις T || 310 ὀργίλως T || 311 ἦγε T || 312 βούλεσθαι P, T || 314 ἐξιλεώσασθαι T· προμηθεσίεραν T || 315 οἱ θεοὶ T || 316 ἦ T || 317 αὐτῶν T· ἐπαισθάνοντο T· Καὶ πῶς δ' ἂν αἰσθηνοῦντο omit. T || 318 ὕλη σαθρὰ non legi-
 tur in T· ὑπ' ἔγκανμα T || 318-319 κἂν σχῆμα σώζωσιν non legitur in T || 319
 ἐπιφάνειαν T || 320 ψευδωνύμων θεῶν. . . κηρυττομένων T· πρόσεστι T || 321 ἂν
 omit. P || 322 γὰρ omit. T || 323 σωμάτων T· καὶ τῶν usque κίνησις omit.
 T || 325 κινοῖτο T || 326 τοῦ P, T || 327 πρόσεστι T || 328 φυσικῆς T || 329 ῥοῆς
 T· cor. m. s. || 331 τροφίμον T || 332 ἀκωὴ φωνῆ τινός T || 333 μάλα εἰκό-
 τως usque ἔχει non legitur in T || 335 μιστὸν T· χωνεύοντος T.

καὶ ξύλον τὸ κολαπιτόμενον ἢ τὸ τεχγιτευόμενον. 19 Πῶς οὖν αὐτοὶ φατέ θυσίαν τούτοις προσάξομεν τοῖς μηδ' ὅτι οὖν τῶν προσγομένων ὄραν δυναμένοις ; Μήτι γὰρ καὶ προσδέξασθαι».

- 340 9. Πρὸς ταῦτα θυμωθέντα τὸν τύραννον καὶ τι βλοσυρὸν καὶ τιτανῶδες τοῖς ἀγίοις προσβλέψαντα ἐπιτραχῆσαι μετὰ τῆς ὄψεως τὴν φωνήν, εἶτα διωλύγιον ἀνακράζαντα, γυμνήτας ἐπέκλευσεν παραστήναι τοὺς μάρτυρας. 2 Ὡς δὲ τῷ τάχει τοῦ λόγου τὸ ἔργον προέφθανεν — ἦν γὰρ αὐτῷ πρὸς τὰ τοιαῦτα τὸ
- 345 κωλύσον οὐδὲν — ἀντίκα μὲν οἱ στεροροὶ πρὸ τοῦ βήματος ἔστησαν, τὸ πῆλινον μετὰ τοῦ περικειμένου προβλήματος || ὑπεκδυ- T 25r
σάμενοι φρόνημα. 3 Οὐ γὰρ ἄλλως ἢ οὕτως ἔδει τοὺς πρὸς ἀγῶνας σφᾶς αὐτοὺς ἐτοιμάσαντας πρὸς τὴν τοσαύτην ὄφρην τοῦ
- 350 τηρικαῦτα διώκοιτος τὴν ἑαυτῶν ἀντεπεξάγειν ἐπίγεισθαι δύναμιν. 4 Ἐπει δὲ καὶ θησιῶν καὶ σπονδῶν καὶ τῶν ἐπιβομίων αἱμάτων θίγειν τε καὶ μετέχειν αὐτοὺς || κατηγοραζόντων, εὐπειτῶς P 221r
μάλα καὶ προσηκόντως ὑπὸ τῶν ἱεροφόρων ἐκείνων ἀνδρῶν ἐλεγχόμενος διεπιτύετο· «οὐ», φασὶ πρὸς αὐτόν, «εἰπόντων πείσαις ἡμᾶς τοῖς σοῖς εἴξαι θεσμοῖς, ὅτι μὴ θεοί, λίθοι δὲ καὶ χαλκός
- 355 καὶ ξύλα τυγχάνουσιν ὄντα τὰ παρ' ὑμῶν σεβαζόμενα ξόανα» 5 τοῖς γὰρ αὐτοῖς ἐλέγχους αὐθις χρυσόμεθα — ἢ οὐχὶ βαναύσων ἔργα ταῦτα καὶ ξυλουργῶν καὶ λιθοξόων καὶ τέχνης ἀνθρωπίνης ἐυρήματα, οἷς τοὺς ἑαυτῶν θεοὺς τε καὶ δαίμονας ἀφωμοίωσαν οἱ ἀλόγως αὐτὰ τεκτηνήμενοι καὶ οἱ ἐπ' αὐτοῖς
- 360 τὴν πεποίθησιν θέμενοι». 6 Τούτοις τὸν διώκτην ἐπιμαρνέντα σφοδρότερον τὴν θηριωδίαν ὄσσην εἶχεν κατὰ ψυχὴν ἀντίκα παραγυμνῶσαι καὶ τοὺς ἀγίους ἐντόνω· προστάξαι τοῖς δημίοις αἰκίζεσθαι καὶ ὃν μὲν ἰκρίῳ προσδεθέντα τοῖς ὄνυξιν καταξέεσθαι, ὃν δὲ τοῖς ἰμάσιν ἀφειδῶς ἐπὶ γότῳ μαστίζεσθαι, πυρὸς
- 365 ὑπεστρομένον καὶ τὰ σπλάγχνα κάτωθεν ὑποφλέγοντος, ἄλλον τε ἄλλως τιμωρεῖσθαι ταῖς στροβλαῖς προσέταται. 7 Ποικίλην γὰρ αὐτοῖς ἐπινοεῖν ὑπετίθετο τῶν ὀργάνων τὰ εἶδη τὴν κατὰ τῶν ἀγίων ἀπόλειαν καὶ ὡς ἀπλῶς τὸν θυμὸν ἐξῆπτεν αὐτοῖς ἢ

338 φατέ αὐτοὶ T || 339 προσφθέγγεσθαι P || 349 διωλύγιον T || 344 προέφθανεν T || 345 κωλύσον T· ἔστησαν T || 348 σφᾶς ἑαυτοὺς T || 349 τηρικαῦτα διώκοιτος T· ὑπήγεσθαι T || 350 ἐπιβομίων T || 351 κατηγοραζόντων T· corr. m. s. εὐπειτῶς P : εὐπειτῶς T || 352 προσηκόντως T· ἱεροφόρων T· corr. m. s. || 353 ἐλεγχόμενος διεπιτύετο T : ἐλεγχόμενοι διεπιτύοντο P· φησι P, T || 354 θεοὶ T : θ(ε)ός P || 356 αὐθις T || 358 τοὺς ἐντιυθῆ T || 359 ταῦτα T || 360 διώκτην T || 361 σφοδρότερον T· corr. m. s.· εἶχε T || 363 ὃν T· ὄνυξι T || 364 ἀφειδῶς T· γότῳ T || 365 ὑπεστρομένον T· κάτωθεν T· ἄλλως T || 368 ἀπόλειαν T· ὡς ἄν T.

- ἀσέβεια τῆς κατὰ τῶν ἁγίων ὁμότητος 8 Ἦν οὖν κατ' ἐκεί-
 370 νην ἰδεῖν τὴν ἡμέραν σκοτομήνη τε καὶ συγχύσει κατεχομένην τὴν
 χώραν, τὸν ἀέρα τε γεγονότα δυσνέφελον συσκοτάσαι || τῇ πόλει, T 25V
 δέκα τότε κατὰ ταυτὸν ἐπισήμων ἀνδρῶν ὑπὸ δίκην ἀχθέντων,
 ὧν ἦ τε πίστις ἐπίζηλος καὶ τὸ τέλος ἐπίδοξον. 9 Ἄλλ' οὐκ οἶ
 375 τοῦ Χ(ριστοῦ) ὑ στερορότατοι μάρτυρες ἢ τοῖς δεινοῖς ἐναθλοῦντες
 καθυφείκαν τῆς προθυμίας ἢ πρὸς τὰς ἔτι προσδοκωμένας αἰ-
 κίας χαλώτερον εἶχον τὸ φρόνημα, ἀλλ' ὡς ἂν περ ἀδάμαντες
 ἔμψυχοι τῇ ἀμάχῳ τῆς θείας ἐστομοιμένοι δυνάμει τὰς μὲν
 ἤδη προλαβούσας οὐδενὸς ἠγοῦντο, πρὸς δὲ τὰς μελλούσας
 380 ἠπείγοντο οἰοεὶ || δῶρα παρὰ βασιλέως ἐλπίζοντες, καὶ τί μὲν P 221V
 οὐ λέγοντες, τί δὲ μὴ φέροντες, ὅσα τοῖς ἀθληταῖς καὶ λέγειν
 καὶ πάσχειν εἰκός, τοῦ μὲν «ψυχρόν μοι τὸ πῦρ» λέγοντος, διὰ
 τὴν πρὸς ἐκεῖνο τὸ πῦρ ἀλλοτριώσιν, τοῦ δὲ «γλυκεῖς οἱ ἦλοι»
 φάσκοντος «καὶ τὸ σῶμα τιτρώσκουσιν ἄλλου». 10 «Τί γὰρ εἶ
 385 καὶ θηρίων γενοίμην τροφή καὶ τάφος μοι ἢ ἐκείνων γένηται
 γαστήρ; Οὐ μετ' οὐ πολὺ κἄν μὴ νῦν εἰς γῆν χώματος κατα-
 κείσομαι καὶ τάφῳ διαφθαρήσομαι, σπητῶν γενόμενος παρανά-
 λωμα.» 11 Καὶ τοῦ μὲν τοῦτο, τοῦ δὲ ἐκεῖνο καὶ ἄλλου ἄλλο
 προσφέροντος καὶ οἶον ἐπισπωμένου πρὸς ἑαυτὸν τὰ δεινότερα,
 οὐκ ἦν ὅπερ αὐτοῖς πρὸς τὴν ὑπομονὴν ὑπελείπειτο παρηγορίας
 390 φάρμακον, ὡς ἐκπλαγέντα τὸν τύραννον θαυμάσαι μὲν τὴν το-
 σαύτην τῶν ἀθλητῶν καρτερίαν, λῆξαι δὲ τοῦ ἴνυμοῦ, ἀπορησαι
 τε ὅ,τι καὶ πράξοι, ἐπεὶ μὴδὲν τῶν ἐπισπούντων αὐτοῦ τὴν ἀνο-
 σιουργίαν παρέδραμεν πρὸς τὸκ ακῶσαι τοὺς μάρτυρας. 12 καὶ
 τὸν ἡμέρας διασκεπτάμενον τὸν διὰ τοῦ ξίφους αὐτοῖς ἀποφῆνα-
 395 σθαι θάνατον, μὴ ὅτι τῶν προσαχθέντων αὐτοῖς κολαστηρίων
 οὐδὲν ὑπελείπειτο τυχὸν ὃ μὴ προσ || ἤνεκτο, ἀλλ' ὅτι μὴδὲ ἄχρις T 26r
 ἐπαρῆς τοὺς ἁγίους ἠγίασε τὰ παρ' αὐτοῦ στρεβλωτήρια. 13 Δι'
 ὃ καὶ μᾶλλον ἀπειρήκει οὐδὲν οὐκ ἔχων ἔτι ὃ προσεπινοήσῃ πρὸς
 τιμωρίαν τῶν ἀητιήτων καινότερον. 14 Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸ σκάμ-

369 ὁμότητος T || 371 τὸν ἀέρα τε γεγονότα non legitur in T || 372 δέκα τότε non legitur in T· κατ' αὐτῶν T || 373 μήτε T || 374 στερορότατοι T || 375 καθυφείκαν T || 376 χαλαρότερον T || 378 οὐδενὸς usque μελλούσας omit. P· προλαβούσας T· μενούσας T || 379 ἐπήγονται T· -ονεὶ non legitur in T· καὶ τί μὲν οὐ λέγοντες omit. T || 380 οὐ φ. T || 382 ἐκεῖνω T· corr. m. s.· τῆς δὲ T || 383 φάσκοντος κἄν T· τιτρώσκουσιν P· τιτρώσκουσιν T || 384 -φή καὶ usque γένηται non legitur in T || 385 μετὰ πολὺ T· καταβήσομαι P· κατακίσομαι T || 386 διαφθαρήσομαι T || 388 προσφέροντος T· αὐτὸν T || 389 αὐτοῖς ὅπερ T· ὑπελείπειτο T || 392 -σπούντων P· λυπούντων T || 396 ὑπελείπειτο T· πρὸς ἤνεκτο T· ἄλλο τι μὴδ' T || 397 ζημιῶσαι T· στρεβλωτήρια T || 398 ἀπειρήκει T || 399 ἀητιῶν T.

- 400 μα γεγονόσαι καὶ τέλος τοῦ μαρτυρίου τὸν διὰ τοῦ ξίφους ἀνα-
πλεκόμενον αὐτοῖς ἐξεδέχοντο στέφανον, οὐκ ἔστιν οὐδὲν ὃ τὴν
τότε προσγενομένην τοῖς ἀθληταῖς θυμηδίαν τῷ λόγῳ διερμη-
νεύσειεν. Καὶ γὰρ ὡς ἐπὶ μεγάλας ἀμοιβὰς συγκαλούμενοι ἄλ-
λος ἄλλον προφθάνοντες τῷ ξίφει τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ὑπεβί-
βαζον, τὴν ἐφύμνιον ἐκείνην καὶ μακαρίαν ᾠδὴν ὁμοφῶ || ρως P 222r
405 ἀνακρουόμενοι : 15 «Γενέσθω δὴ, Κ(ύρι)ε, ἡ θυσία ἡμῶν εὐ-
πρόσδεκτος ἐνώπιόν σου σήμερον καὶ προσδεχθείημεν ὡς ἐν
ὄλοκαντώμασιν κριῶν καὶ ταύρων καὶ ὡς ἐν μυριάσιν ἀργῶν
πιόνων». 16 Ὁσφράνθητι ὁσμὴν εὐωδίας ταύτης ἡμῶν τῆς θυ-
410 σίας καὶ ἀνερχθείησαν δεκταὶ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου αἱ ψυ-
χαὶ ἡμῶν, αἷς ἐναθλήσαντες ἱεροῖά σοι τὰ ἡμέτερα προσεηρηνάχα-
μεν σώματα. 17 Γενέσθω δέ, Κ(ύρι)ε, τὸ αἷμα τῶν δούλων σου
τῆς ἡμετέρας πατρίδος καθάρισον καὶ λύτρον τῶν πιστευόντων
εἰς σέ τῆς δεκάδος ἡμῶν ἢ σφαγῆ. Τῇ χύσει τῶν ἡμετέρων αἵ-
415 μάτων, ἢ ρύσις στήτω τοῦ Χριστιανῶν αἵματος καὶ βαρβάρων
ἐκλυέσθωσαν χεῖρες, μὴ προσπαύουσαι ξίφει τοῦ σφάζει τοὺς
εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, ἀλλ' ἡ ρομφαία αὐτῶν εἰσελθοῖ εἰς
'καρδίαν αὐτῶν καὶ τὰ τόξα αὐτῶν συντριβεῖη.'
18 Εὐχαριστοῦμεν σοι, Κ(ύρι)ε, ὅτι ἠξίωσας ἡμᾶς τῆς ὥρας
420 ταύτης. Ὅπως γενέσθω ἡ θυσία ἡμῶν ἐνώπιόν σου σήμερον,
'ὅτι οὐκ ἔστιν αἰσχρὴ τοῖς πεποιθῶσιν ἐπὶ σέ'. Ἐπεπόθησαν
γὰρ αἱ ψυχαὶ ἡμῶν τὸ σωτήριόν σου, Κ(ύρι)ε. || 19 Ἐγνώ- T 26v
'ρισας γὰρ ἡμῖν ὁδοὺς ζωῆς καὶ ἐκράτησας τῆς χειρὸς
τῆς δεξιᾶς ἡμᾶς 'καὶ τὸν ὑπὲρ σοῦ θάνατον ὡς σωτηρίου
425 ποτήριον οὐχ ὡς θάνατον λογιζόμεθα». 20 Ταῦτα καὶ τὰ τού-
τοις προσόμοια τῶν μαρτύρων ἕκαστος προσεξάμε(νος) τῇ σφα-
γῇ τὸν ἀχένα προθύμως ὑπέθηκαν δι' ὃ καὶ τίμιος αὐτῶν
ὁ θάνατος γέγονεν ἐναντίον κ(υρίο)υ, κατὰ τὸν ὑμνογρά-
φον Δ(αυί)δ καὶ τοῦτο τέλος αὐτοῖς τῆς ἀθλήσεως, τὸ μετὰ
430 τοῦ Χ(ριστο)ῦ τετάχθαι καὶ τῆς ἀγγελικῆς ὁμηγύρεως, ἐτι δέ

417 Lib. Psalm. XXXVI, 15.

423 Lib. Psalm. I.XXII, 23 : ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου.

424 Lib. Psalm. CXV, 13 : ποτήριον σωτηρίου λήψομαι.

401 θάνατον T' in mrg στέφανον || 402 προσγενομένην T || 404 ἐπεβίβαζον
T || 406 δὴ T' Κύριε omit. T || 408 ὄλοκαντώμασι T || 411 ὡς Tubi in P : αἷς
|| 414 σφαγῆ P || 415 στήτω T || 417 εἰσελθοίη T || 421 ὡς οὐκ T' σοι T || 422
γὰρ omit. T || 422-3 Ἐγνώρισας γὰρ ἡμῖν ὁδοὺς omit. T || 424 ἡμῶν T || 427
διότι T || 429 μετὰ Χ(ριστο)ῦ T.

καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἀπάντων οὐσκησίας καὶ συναυλίας, ἐνθα Πέτρον καὶ Παύλον καὶ τῶν ὅσοι τούτοις παρήλασαν τὸ πολίτευμα, οὕτω τοῦ δρόμου λήξιαντος || πρὸς τὸ ἀληθῶς ἔρασιον P 222v
 ἀνεπαύσαντο, μισθὸν ἐκεῖνον ἀπεκδεχόμενοι, καθ' ὃν οἱ τῆς
 435 δικαιοσύνης ἀναπλέκονται στέφανοι, οὗς ἀποδώσει αὐτοῖς κ(ύριος) ὁ δίκαιος κριτής, αὐτοῖς τε καὶ πᾶσι τοῖς ἡγαπηκόσι τὴν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν.

10. Οὗτοι λιμένες τοῦ Κρητῶν ἐδάφους πεφύκασιν ἔμψυχοι. 2 Οὗτοι τῆς ἡμετέρας πατριδος πύργοι θεοπαγεῖς
 440 καθεστήκασιν, φύλακες ἀσφαλεῖς, τῶν προσιόντων ὑπέρομαχοι, τῶν εὐχομένων ὑπήκοοι, τῶν δεομένων ἐπίκουροι, φυγαδευταὶ τῶν παθῶν, τῶν νοσερῶν ἀλεξίκακοι, τῶν ἀνωμένων παρήγοροι, τῶν πλανωμένων ὁδηγοί, τῶν ἐπιστρεφόντων χειραγωγοί, διορθωταὶ τῶν ἁμαρτανόντων, τῶν κατορθούντων
 445 ὑπαοπισταί, πολεμίων ἀντίπαλοι, βαρβάρων πολέμιοι, πιστῶν ἀσφάλεια, πόλεων δόξα, λαῶν εὐφροσύνη. 3 Ἐγκωμιαζομένων γὰρ δικαίων εὐφρανθήσονται λαοί. 4 Τούτων τοὺς ἀγῶνας ἐθαύμασαν ὅσοι τοῦ κατὰ Δέκιον διωγμοῦ γεγονασιν ἔξαρχοι, τὴν καρτερίαν ἐξ ἀκοῆς διδαχθέντες ἢ ἀγασθέντες εἰπεῖν οἰκειότερον
 450 ἦν ταῖς βασάνοις ἐναθλοῦντες οἱ ἅγιοι στερεμνίως ἄντε πε || δεῖξαντο. 5 Τούτων τὰ ἱερὰ καὶ σεβάσμια λείψανα καθάπερ πλοῦτον πατοῶν ἢ Κρητῶν ἐκληρώσατο νῆσος, θησαυροὺς ὄντως ἀσύλους ἑαυτῇ προσπορίσασα τὰς αὐτόθεν ὑπερβλυζούσας ὁσημέραι κατὰ πάσης τῶν παθῶν ἀχθηδόνος ἰάσεις· αἱ διὰ παντὸς
 455 ὑπὸ πάντων ἀντιλούμεναι ἀνεξάντητοι εἰς αἰεὶ διαμένουσιν, τὴν χάριν τῶν ἰάσεων ἔχουσαι. 6 Τούτων τῷ μεγέθει τῆς ἐκκληρίας ἢ καθ' ἡμᾶς εἰκότως μητροπόλις φιλοτιμουμένη σεμνύνεται· τούτοις ἐναβρύνεται πλέον ἢ τοῖς ἐν ἀγοραῖς ἀναθήμασιν οἱ χαμαίζηλοι. 7 Τούτοις γάννται καὶ τὸ γαῦρον ἐξ αὐτῆς ἐπιδείκνυται
 460 τῆς περὶ τὸ κτήμα μεγαλειότητος || καὶ χαρᾷ χαίρει τοιαύτην P 223r

431 πάντων οὐσκησίας T || 432 τ(ῶν) P: τῶν T· παρήλασαν T || 433 τῶν ἀληθῶς ἔρασιον T || 437 ἐπιφάνειαν T || 438 Οὗτοι λιμένες τοῦ Κρητῶν non legitur in T· πεφύκασιν T || 440 προσιόντων T || 441 ἐπίκουροι T || 442 παθῶν sine τῶν T· νοσερῶν sine τῶν T· ἀλεξίκακοι P· ἀνωμένων T || 443 παρήγοροι T· corr. m. s.· πλανωμένων T || 449 ἢ ἀγασθέντες omit. T || 450 ἦν P, T· οἱ ἅγιοι omit. T· ὑπεδείξαντο T || 451 πατοῶν κληρον T || 452 ἐκληρώσατο νῆσος· θησαυροὺς ὄντως ἀσύλους ἑαυτῆς T || 453 ὑπερβλυζούσας T || 454 ἰάσης T· omit. P || 455 ἐξανήλητοι T || 458 τούτοις ἐναβρύνεται omit. P· ἀγοραῖς T· corr. m. s.· χαμαίζηηλοι P, T || 459 γάννται P· ἐπιδέκνυται T || 460 χαρᾷ sine καὶ T.

- καὶ τοσαύτην παρὰ θ(εο)ῦ κληρωσαμένην τὴν περιφάνειαν, δι' ἧς οὐ μόνον παρὰ τὰς πολλὰς ἔχει μητροπόλεις τὸ διαβόητον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρραγεστάτην ἐς ἅπαν καὶ ἀπροσμάχητον ἐξ ἀπάντων ὁμοῦ τῶν ἐπιόντων αὐτῇ θύραθεν ἐπιφορῶν φρουρὰν καὶ ἀσφάλειαν. 8 Τούτοις τὰ Κρητῶν συνεπαγάζεται θρόεμματα. 465 Τούτοις καὶ ἡμεῖς πανηγυρίζομεν σήμερον, μᾶλλον δὲ τὴν αὐτῶν ἐορτάζομεν ἄθλησιν καὶ ἀθλητικοῖς ἀλλήλοις ὑπαμείβοντες ἄσμασιν χορεύομεν πάτρια. 9 Τούτοις ζηλώσομεν· τοῦτοις τὸν ἑαυτῶν ἀναθώμεθα βίον· τοῦτοις ἐπαινεσώμεθα εἰπόμεν τοῖς ἀθληταῖς τοῦ Χ(ριστο)ῦ, εἰπόμεν: « Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὑμεῖς οἱ ἅλεις τῆς γῆς· ὑμεῖς οἱ ἄρονες τῆς ἀνωτάτης μάνδρας· ὑμεῖς οἱ λύγχοι, τοῦ πρώτου φωτὸς ἀπαντάματα, τῶν πατριῶν προασπισταί, τῆς ἐνεγκαμένης μεριμνηταί. 10 Ἄν εὐεκτιῶμεν, δι' ὑμῶν τοῦτο λαβόντες ἔχομεν. Ἄν εὐθυμῶμεν, τῶν ὑμετέρων εὐχῶν ἐπικαρπία καὶ τοῦτο. 11 Ἄνπερ 475 τι τῶν ἀδοκῆτων ἡμῖν || ἐπέλθῃ, ταῖς ὑμετέροις ἐπικουρίαις τὰς ἐντεῦθεν ῥᾶστα διακρουόμεθα βλάβας. 12 Καὶ τί γὰρ οὐ παρ' ὑμῶν λαβόντες ἔχομεν τῶν κρειττόνων, τί δὲ τῶν λυπηρῶν ἡμῖν ἐπελθὼν οὐχὶ τῇ δι' ὑμῶν ἀρωγῇ καταφανῶς ἐξελαύνεται; 480 13 Καὶ γὰρ εἰς τοῦτο δόξης ἤγαγε τὸ μέγα τῆς ἡμετέρας ἀθλήσεως αὐχνημα, τὴν ἐνεγκαμένην ὑμᾶς καὶ θροεψαμένην ὡς ἐντεῦθεν ἐξάκουστον αὐτὴν καὶ διαβόητον ἐπὶ πᾶσαν γενέσθαι τὴν γῆν. 14 Καὶ τί γε δεῖ σμικρολογεῖσθαι περὶ τὰ μέτρια; Δι' ἡμῶν βασιλεῖς ἐγείρουσι τρόπαια, δι' ὑμῶν στρατηγοὶ καὶ στρατιᾶρχαι ρωμαλεώτερον ἀνδραιοῦμενοι τοῖς ἀντιπάλοις γενναίως ἀντεπεξάγονται καὶ σκῦλα καὶ λάφυρα τῷ βασι || λείψω κράτει 485 προσάγουσι. 15 Δι' ὑμῶν ὄπλα βαρβάρων ἀλίσκεται καὶ ναυμαχίαι τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ ὑποβρύχιοι θαλάττης γινόμεναι σχε || δία κατὰ πελάγους ἐπιπολάζουσαι φέρονται. T 27v P 223v T 28r
- 490 11. Ἄλλὰ καὶ νῦν γε θερμοῦτερον σταίητε μεθ' ἡμῶν, ἀνθ' ἡμῶν ὑποῦ τὴν φωνὴν αἴροντες καὶ γεγωνότερον πρὸς τὸν ὑψιστον ἐντυγχάνοντες στήσαι τὸν καθ' ἡμῶν ἀφανῶς τε

461 κληρωσαμένη T || 463 ἐς ἅπαν omit. T· ἀπρόσμαχον ε. . . πάντων T || 464 θύραθεν P || 466 συμπανηγυρίζομεν T || 467 ἐορτάζομεν T: ἐορτάζωμεν corr. m. s. || 468 χορεύομεν T· corr. m. s. || 469 ἐπαινεσώμεθα, εἰπομεν T || 470 εἰπομεν T· ἐσταί T || 471 ἀνοστάτω T || 474 ἔχομεν T· corr. m. s. || 476 ἐπέλθῃ ταῖς ὑμετέ- non legitur in T: ἐπέλθοι P || 478 ἔχομεν T· corr. m. s. || 479 ἐπελθῶν P, T· corr. m. s. in T || 480 ἤγαγεν T || 482 ἀνὰ πᾶσαν T || 483 δῆ P· τί δὲ δῆ σμικρολογεῖσθαι T || 484 στρατιγοὶ T || 485 γενναί- omit. -ως P || 488 γινόμενοι T || 490 σταίηται T || 491 γεγωνότερον T.

καὶ προφανῶς ἀντειροδόμενον πόλεμον καὶ τρέψαι νῶτα τῶν
 ἡμᾶς ἐλεῖν ὠφρωμένων καὶ τὸν ὑπερήφανον αὐτῶν εἰς τάχος
 495 συντρίψαι βραχίονα. 2 Ἄλλ' ὦ δεκάς ἅγια καὶ πανολβία, ὦ
 φάλαγξ αὐτὸν ἔχουσα τὸν ἀθλοθέτην Χ(ριστὸ)ν ἐν μέσῳ στρα-
 τίαρχον, ὦ τρισουμένη τριάς μονάδι συμπληρουμένη, ταύτας
 ἡμῖν παρὰ τοῦ στεφανίτου Χ(ριστο)ῦ τὰς μεγαλοουργίας διὰ παν-
 500 τὸς ἐξαιτήσασθε, τούτοις ἡμῖν μεσιτεύετε πρὸς τὸν δυνάμενον
 σῶζειν ἡμᾶς ἐκ θανάτου καὶ ῥύεσθαι τῶν οὐδὲν ὦν αἰτού-
 μεθα κρεῖττον ἡγούμεθα 3 καὶ μάλιστα νῦν, ὅτε καὶ μᾶλλον
 κατὰ Χ(ριστο)ῦ μανικώτερον ἐφρονάξαντο καὶ φρονάσσονται τὰ
 505 ἄτιμα τῆς Ἄγαθ ἀμβλώματα, οἷς ἀντιτάξαιτο Κ(ύριο)ς, οὗς
 ὀλοθρεύσειεν, οὗς εἰς τάχος πρόρριζον ἐκθεριώσειεν τῷ σταν-
 ρικῷ δόρῳι τῶν συναυτοκρατόρων καὶ βασιλέων, ὧν τὰς κορυ-
 φὰς αὐτὸς ἐστεφάνωσε κ(ύριο)ς καὶ τοῖ(ς) τῆς βασιλείας ἀρχήμα-
 σιν ἀξιοπροεπῶς ἐξωράτισεν, οἷς καὶ τὰ κράτη τῶν ἀπανταχοῦ γῆς
 καὶ θαλάττης τεματίων ὁ χρίσας αὐτοὺς ἐγχειρίσειεν ταῖς ἡμε-
 510 τέραις δεήσεσι, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον διάγοντες ἐν πάσῃ εὐσε-
 βείᾳ καὶ σεμνότητι πολιτεύεσθαι διὰ τέλους ἀξιωθῶμεν ἐν αὐ-
 τῷ τῷ Χ(ριστ)ῷ καὶ θ(ε)ῷ καὶ σ(ωτῆ)ρι τῶν ἡμετέρων ψυχῶν,
 μεθ' οὗ καὶ δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ δόξα, τιμὴ καὶ κράτος καὶ μεγα-
 λοπρέπεια τῷ παμβασιλεῖ καὶ ἀνάρχῳ π(ατ)ρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ
 ἀγαθῷ καὶ ζωαρχικῷ αὐτοῦ πν(εύματι).

494 τῶν ἡμᾶς ἐλεῖν ὠφρωμένων omit. T || 495 βραχίονα T· corr. m. s. ||
 496 τὸν ἀθλοθέτην omit. T || 497 καὶ μονάδι T || 499 ἐξεΐουσθαι T· μεσιτεύη τε
 T· corr. m. s. || 500 τούτων T || 502 Χ(ριστὸ)ν T· μαγικώτερον T· φρονάσσονται
 T || 503 ἀντιτάξαιτο T· corr. m. s. || 504 ὀλοθρεύσειεν T· ὠλοθρεύσειεν P· ἐς τά-
 χος πρόρριζον T || 505 αὐτοκρατόρων T || 506 αὐτὸς omit T || 507 συνεξωράτισεν
 T· πανταχοῦ T || 508 ταῖς ἡμετέραις δεήσεσιν T || 509 βιον omit. P || 510 σεμνό-
 τι T || 511 Χ(ριστ)ῷ T· sine τῷ || 514 ζωοποιῷ πν(εύματι) T· νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων ἀμήν addit T.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ